

1903.

STENOGRAFSKA PISMENA

ABCČDĐEFGHIJK

АБЦЧДЂЕФГХИЈК

LMNOPRSŠTUVZŽ

ЛМНОПРСШТУВЗЖ

A	L
E	N
I	R
K	O
S	U
B	P
C	D
G	V
M	Z
J	J
Š	Č
H	T
Ž	F

DUGAČKA SREDNJA MALENA

F. Getz

LEKSIKON HRVATSKI

OD

FRANJE GETZ-GETSA.

ZLATAR (Hrvatska)
1903.

10% čistoga prihoda ide družbi sv. Ćirila i Metoda.

Naklada Aleksadra Getza
Tisak Mile Maravića u Zagrebu.

A.

Austro-Ugarska.

— Pradomovina Huna ili Ugra je u Aziji na obalama Irtisa i Urala; srodni su plemenu Ugro-finskomu, tursko-tatarskomu.

PRVO DOBA.

Godine **373**. prvi put je došlo 1.080.000 Huna iz Scithie u Pannoniju (Palloniu) sa ženama i djecom — danas Ugarsku Slovensku, Štajersku i Austriju.

394. Car Teodosio, potuče vojsku Eugena u Istri i Liburniji (Rijeka = Fiume).

400. Kralj Radigost iz Scithie, zauze slovenske banovine (Dalmaciju i Istru).

401 - 454. Kraljevao je nad Hunima prvi Hunski kralj Attila (sin Bedebuza).

411. Buda, brat Attilin, započeo je zidati varoš na Dunavu, odatle je grad zadobio ime Buda (Budim = Budim).

457. Gepidski je kralj Ardarik (Alarik) sa Slovencima pobijedio 30.000. Hunâ.

473. Slovenski kralj Teodorik, zauze Niš, Prizren, Rašku, Dalmaciju i Italiju, a g. 493. pogubi kralja Odoakra.

502. Vojvoda Pečamin protjerao je Trasarika, potukao kod Moravića slovenskoga vojvodu Sabiniana, zauzeo grad Srijem i postavio za vojvodu Mundu, koji je iza Attile ostao u zemlji (do god. 535.).

524. Rimski papa 54ti. Felix, započe davati bolesnim posljednju pomast. — Osnivač kršćanskog računanja vremena, rimski opat Dionysius Exiguus, započeo je *početak* godine danom na-

rodjenja Isusovog. — Prva *Kronika hrvatska* računa novu godinu redovito od 25. prosinca; a druga računa od 1. januara i na dan sv. tri kralja Melkiora, Gašpara i Baltazara; — po ovoj drugoj uredjen je i nazočni *Leksikon* (do godine 1582.).

526. Audion pobijedio je Verle i Gepide, te prešao preko Dunava i oduzeo Gotima oko Dunava i Bačke slovenske zemlje u Panonniji.

541. Prvi put spominje se zemlja Štajerska i Gradac.

543. Rimski papa 60ti. Pelagius uveo je u katoličke crkve pjevanje.

564. Prvi put avarski *bani* provališe preko Dunava u Slovensku (*Hrvatsku* i *Istru*).

577. Prvi put spominje se grad Segedin.

580. Prvi put spominje se dežela *Kranjska*.

591. Rimski papa 64ti. Gregor, uveo je u katoličke crkve koralno pjevanje.

605. Rimski papa 65ti. Sabinianus uveo je u katoličke crkve svjetiljke i zvonove.

628. Prvi put spominje se zemlja *Koruška*.

644. Vladao je avarski kralj Kajan.

667. Avari potukoše Franceze.

688. Vladahu Francezi.

700. Prvi put spominje se zemlja Poljska i grad Krakovo, od imena *Krak*. — Rimljani potuku 200.000 Saracena (židovske pješadije).

706. Sloveni potuku furlanskoga *bana* Ajadu i longobardskoga *bana* (duku) Ferdulfa.

744. Drugi put dodje množina Ugara (Ugra) sa sedam vojvoda po imenu Almi, Zabolk, Gyula, Keund, Lehel, Berbulko i Vurs u Erdelj. (Tako su došli Hrvati iz gore *Babbine* u Dalmaciju god. 640.). — Od to doba prvi put se spominje zemlja *Erdelj*.

746. Ugri provališe u Pannoniju, gdje su u Vesprimu *z-belem Konyem* (godišnja honoracija?) prevarili Svetopulka; — Svetopulk pobijedjen pobjegne i zauzme Veligrad, te održa svoje gospodstvo medju rijekama Vaagom i Dunavom. Od to doba zove se zemlja zauzeta po Ugrima Ugarska. (Tako su god. 687.

Saraceni davali pod godišnji harač „konja i dijete“ caru Justinu u Carigradu).

796. Francezko-njemačko-carigradski car Karol Veliki dobivao je od Ugara darove; — 804. Avarski ban Teodor (Tuduna) uz dozvolu Karola zadobio je zemlju kod Sabarie (Sombotelja = Szombathely).

850. Podignuto je *Celje* u Kranjskoj, a *Optuj* u Štajerskoj.

880. Bio je prvi biskup Vičin u Nyitri.

895—896. Arpad je osnovao državu u Ugarskoj.

907. Moravskom i Austrijom do preko Enze ovladaše Ugri.

909. Kralj Berengar radi vjere pobio se sa Ugrima, koji su u latinsku (Italiju) zemlju provalili.

913. Car Otton utemelji red Klumianski.

915. Ugri se složiše sa Berengarom i zadaše Njemačkoj i latinskoj zemlji mnogo štete, zato ih Njemci i Bavarci protjeraše.

917. Ugri porobiše Njemačku sve do grada Fulde.

955. Otton pobijedi Ugre kod grada Auguste (Augsburga u Njemačkoj). Taj grad sagradi kralj August Mida Frigijski god. 363. pr. Krista, a monarkija zadobi ime *Austrija*.

969. Sveti Stjepan, Gejzin sin, rodio se u Ostrogonu, a krstio ga sv. Adalbert, praški biskup.

970. Saraceni su iz grada Konstantie (na Bodenskom jezeru) od Ugara protjerani, no opet su poslije grad osvojili.

989. Pokrstio se vojvoda Gejza i svi Ugri; — Gejza umre 997.

DRUGO DOBA.

1001. Okrunjen je *prvim kraljem Ugarske* Gejzin sin sv. Stjepan u Beogradu.

1012. Utemeljen je red Kamaldolenski (Remigi).

1038 – 1041. Kraljevao je Petar Nemec II., nu radi oholosti i gizde svrgnut je s prijestolja.

1041. Okrunjen je kralj Aba III. — 1044. Aba III. je ubijen radi okrutnosti, te je u samostanu Saar kod Tise pokopan, zatim car Henrik uvede rečenoga Petra Nemeca II. u Ugarsku.

1047. Ugri su ubili Nemeca, te ga pokopali u crkvi pečuhskoj.

1047—1059. Vladao je kralj Andrija IV.

1059. Bela je ubio kralja Andriju.

1059—1065. Vladao je kralj Bela V.

1065. Sveti kralj Salamon VI. sa svojim nećacima ratovao je proti Češkoj. 1077. Salamona su njegovi nećaci iz kraljevstva protjerali, te ga zafratrili u istarskom gradu Pulju (Poli), gdje je umro i pokopan.

1077—1080. Vladao je kralj Gejza VII.

1080. Sv. kralj Ladislav VIII. vojevao je proti Tatarima i drugim neprijateljima. — Započeo je red *kanonika*. — 1091. Kralj Ladislav osvojio je Hrvatsku, postavio svoga bratića kralja Almu IX. i poda mu za prijestolnicu *Zagreb*. — Ladislav bio je Ugro-hrv.-dalm. i slavonski kralj (Nicol. salius. in Anal. Bohem. Surius Tomko). Od to doba imadu naslov zajednički kralji ugarski, hrvatski, slavonski i dalmatinski, te imaju *zajedničku povjest*; — 1095. Ladislav VIII. (Ispovjednik), pokopan je u varadskoj crkvi, koju je sam sagradio.

1095. Varadski biskup Koloman X. (sin kralja Gejze) oslijepio je svoga brata Alma i njegovog sina Belu, a malo zatim i ubio Alma, te ga u demcsénskoj crkvi zakopao; — 1102. Koloman X. posjetio je *Zagreb*.

1102—1301. *Vlada Arpadovaca*. — 1103. Spljet, Trogir i Zadar predaju se Kolomanu, koji umre 1114.

1112—1131. Vladao je kralj Stjepan XI. — 1117. Pobijedili su Ugri venetskog dužda Ordelafa u Dalmaciji; — 1118. Utemeljen je red *Templara* (Božjaka) i *Prämonstraténa*. — 1124. Posjetio kralj Stjepan Dalmaciju.

1131—1141. Vladao je kralj Bela slijepi XII.

1141—1161. Vladao je kralj Gejza XIII.

1161—1172. Vladao je kralj Stjepan XIV.

1172. Kralj Ladislav 2. XV. vladao je šest mjeseci (još je živio Stjepan).

1173—1196. Vladao je kralj Bela XVI. 1180. Po smrti grčkoga cara Emanuela podvrgnuše se opet Spljet i Zadar kralju Beli, koji im pravice potvrdi; 1184. Otoci Brač i Hvar još spadaju

pod kralja Belu; 1188. Bela je ratovao proti Venečanima 1191—1103 Posredovanjem pape Celestina 3. Bela sa Venečanima radi Dalmacije sklopi mir.

1196—1204. Vladao je Imbrih (sin Bele) XVII.

1198. Herceg Andreas (brat Ibriha) pisao se *vojvoda dalmatinski, hrvatski i raški*.

1200. Na molbu kralja Bele posveti papa Inocentije tijelo sv. Ladislava i proglasi ga svetim.

1204. Kralj Ladislav (sin Imbriha) XVIII. vladao je šest mjeseci.

1205—1235. Vladao je kralj Andreas 2. XIX. mnogo je ratovao u Palestini i zato dobi naslov *Jeruzolimski*; 1209. Prvi put spominje se mjesto *Božjakovina* (od imena božjaka = templara u Hrvatskoj). 1218. Andreas 2., zauzeo je mnoge primorske saracenske gradove.

1221. Andreas 2. povratio se sa relikvijama u Ugarsku.

1228. Djevica Klara i Elizabeta (kralja Andreasa) proglašene su svetima.

1232—1233. Proglašen je interdikt u nadbiskupijama Ostrogonu i Koloči.

1235. Dok je kralj Bela 4. (sin Andreasa) XX. preko *Zagreba* bježao na morske otoke, dotle Tatari iz Kavkaza popališe i porobiše Ugarsku; no poslije ih vitezovi rodianski i knezovi Frankapani od Veje (Vegla) protjeraše iz Ugarske.

1238. Saraceni nahustiše Tatare, te ovi i opet porobiše Ugarsku.

1241. Senjani pobiše 56.000 Tatara na Grobničkom polju i kralju Beli veliku vjernost iskazaše; Bela umre 1275.

1272. Stjepan (sin kralja Bele) posjeti grad *Zagreb i Varaždinske Toplice*.

1275. Kralj Stjepan (sin kralja Bele) XXI. pobijedi češkoga kralja Otokara, osvoji kraljevstvo — poharači Bugarsku i pisao se *kralj bugarski* . . .

1276 ili **1277.** Dne 17. rujna kralj Vladislav XXII. posjetio *Zagreb*.

1278. Kuni (Kumani Arbos, Törtel i Kemenč) ubiše kralja Vladislava 4. knjižnoga (sina Stjepanovoga) XXII. kod sv. Križa (Kereszt). — Budimska kronika kaže, da je to bilo dne 10. srpnja 1290. jer da je palatin Misa

(Mizse) sa bratom Ližom (Lizse = Heyze) dao ubojice poklati; — Tatari opet provališe, porobiše i popališe sve do Pešte.

1290—1301. Vladao je Andreas 3. XXIII. 1291. Andreas zadobio je Beč i kraljevstvo, a g. 1292. posjetio grad *Zagreb*.

1300. Okrunjen je Karol-Robert u stolnoj crkvi u gradu *Zagrebu*.

1301. Vladao je protukralj Vjenceslav - Ladislav (sin Otokara) XXIV.

1301—1382. *Vlada Anžuvinaca.*

1301—1342. Vladao je kralj Karol.

1304—1307. Vladao je bavarski herceg Otto XXV.

1307. Vladislav erdeljski protjera Otona iz kraljevstva. — Karol (sin Karola Martela XXVI. doveden je kao dijete u Ugarsku.

1311. Papa Klement, ukinuo je red Templara (Božjaka); — Karol XXVI. potuče vojsku Mate, kneza Trenčinskoga, kod grada Kašave i podvrgne svojoj kruni Dalmaciju, Hrvatsku, Srbsku, Rašku, Bosnu i Bugarsku, a g. 1322. posjeti grad *Zagreb*.

1328. Ubit je Trenčinov palatin Mercz (Felicijan Zaha), jer je htio kralja Karola posjeći (Klaić u svojoj povjesti kaže, da je to bilo g. 1330.).

1340. Poljski kralj Kazimir i češki kralj Ivan, pohodiše kralja Karola. — Karol umre 1342.

1342—1382. Vladao je kralj Ljudevit (Lauš) XXVII. 1343. Ljudevit je porobio Srpsku sve do Lomnice i Rudnika, zauzeo Rašku i dogradio gornji Belgrad; — 1345. Ljudevit i bosanski ban osvoje Bihač; — 1356. Ljudevit je iz grada *Zagreba* sa 100.000 momaka pošao ratovati proti Venečanima u Dalmaciju.

1358—1359. Ljudevit je ratovao proti Srbima i zauzeo Mačvu; — 1361. Ljudevit je ratovao proti caru i bečkom hercegu; 1363. Ljudevit je posjetio grad Zadar, a g. 1370. pomagao padovanskog kneza.

1378. Patriarka i padovanski knez pridruže se Ljudevitu poslje rata proti Venečanima.

1381. Ljudevit je ratovao proti Turcima.

1382. Umro je kralj Ljudevit.

1382—1384. Vladala je kraljica Elizabeta XXVIII., kći bosanskog bana Stjepana Kotromanovića, a g. 1383. posjetila grad *Zagreb*.

1385—1386. Vladaše kralj Karol 2. Napuljski XXIX. (Dracki) i Mali Ladislav; — Karol je prije svoje krunitbe posjetio grad *Zagreb*, a stolovao u Budimu.

1386. Pokrstio se rusko-litavski vojvoda Vladislav Jagel i svi Litvani. — Vjenčao se sa poljskom kraljicom Jadvigom (kćeri Elizabete XXVIII.), te bi okrunjen za kralja poljskoga. — Ovako se Poljska posve odvojila od Ugarske.

1386—1387. Bile su zatvorene kraljice Elizabeta i Marija u hrvatskom Novigradu; — 1387. Pošto je Marija puštena na slobodu, boravljaše u gradu *Zagrebu*.

Vladanje Sigismunda Luksemburga.

1387—1395. Vladala je Marija XXX. i Sigismund; — 1388. Splićani ostaviše Ugarsku; — 1395. Sigismund postavio je (Pagu) Pažanima osebujnoga kneza.

1391. Izumljene su puške i barut. — Od to doba je siromašan vojnik postao jednak vitezu najbolje obo ružanom.

1396—1473. Vladao je pošljednji luksemburgovac kralj Sigismund XXXI. — 1399. daruje hrvatski Cesargrad knezu Hermanu Celjskomu. — 1401. Kada velikaši ugarski zatvoriše kralja Sigismunda u Višegradu, upravljaše zemljom palatin Detrik Bubek.

1401—1407. Protukralj Ladislav Napuljski bojaše se stolovati u Budimu radi očeve nesreće.

1409. Turski poglavar Kriselib na Mohačkom polju kod tvrdje Golubca pobijedi Sigismunda.

1410. Sigismund je postao hrvatskim kraljem, a god. 1412. je posjetio grad *Zagreb*; — 1413. Posredovanjem pape Venečani su sklopili mir sa Sigismundom; — 1419. Sigismund postade njemačkim carem i sa poslanicima sultana Muhameda sklopi mir; — 1420. postade češkim kraljem; — 1427. zadobi tvrdi Belgrad na Dunavu (do g. 1521.). Golubac i Mačvu; 1433, postade rimskim carem; — Sigismund umre 9. prosinca 1437.

1437—1699. *Kraljevi iz raznih kuća.*

1437—1439. Vladao je Albrecht njemački car i ugarski kralj (zet Sigismunda) XXXIII.

1439—1442. Vladala je Elizabeta (Vladislav Posmrtni) XXXIII.

1440. Vojvoda litvanski Vladislav Varnenčik, jer nije imao krune, dao si je otvoriti grob sv. kralja Stjepana, uzeo mu krunu, pa se okrunio. 1443. Varnenčik izdade povelju u Budimu, koje se izvor nalazi u zemaljskom arkivu u Zagrebu; — 1444. Dne 10. studenoga Turci su razbili kralja Varnenčika koji je poginuo kod Varne u Bugarskoj.

1440—1493. Rimsko-njemačkog kralja Fridrika 3. spomenici imadu napise A. E. I. O. U., što može dvojako značiti Austria Erit In Orbe Ultima ili Austriae Est Imperare Orbi Universo hrvatski; Austriji je sudjeno, da vlada cijelim svijetom. 1447—1452. Gubernatori i Fridrik sklope mir.

1441. Hunjad pobijedi Ishak-bega kod Belgrada u Srbiji.

1442. Bjesnio je gradjanski rat u Požunu i naokolo.

1444—1457. Vladao je Vladislav Postumus XXXIII. (sin Albrechta i Elizabete).

1446—1452. Gubernator Hunjad Sibinski, pisao se *Janko de Hunjad u ime kralja Vladislava* . . .

1447. Dne 22. lipnja. državno vijeće iz Pešte spominje plemićka posjedovanja Komor, Belec i *Zlatar* u Hrvatskoj.

1452. Ulrik Eizinger bio je silan orator, koji isposlova u monarkiji, te se Vladislav XXXIII. oslobodi skrbničtva Fridrikova, i time padnu časti gubernatora (Hunjada i Podjebrada), a Vladislav XXXIII. u 12. godini odveden bi iz Beča u Ugarsku. — Odsječena je glava Vladislavu (sinu Hunjada), jer je ubio celjskoga kneza Ulrika, ujaka Vladislava XXXIII. — Turci i Ugri na tri godine sklopiše mir, no kada Turci g. 1453. zauzeše Carigrad, prekinuše mir.

1456. Umro je Janko Hunjad Sibinski, koga dne 11. kolovoza sahraniše u stolnoj crkvi u erdeljskom Belgradu (Gyulafejérvár).

1458—1490. Vladao je kralj Matijaš XXXIV., sin Sibinskoga; — 1459. Matijaš je ratovao proti njemačkom kralju Fridriku 3., radi ugarske krune, koju je kralj kod sebe držao; — 1465. Matijaš je došao sa vojskom u *Zagreb*, da podje u Bosnu, nu dozna, da Česi robe oko Tirnave, zato se povrati u Ugarsku i Čehe pobijedi; — 1466. Matijaš podijeli cehovske privilegije i štatute u gradu Zagrebu.

1466. Turci razbiše Mihalja Šilagia u Ugarskoj, a Matijaš uguši bunu u Erdelju.

1468—1478. Matijaš je ratovao protiv češkoga kralja Juraja.

1469. Okrunjen je kralj Matijaš u saboru Olmučkom.

1470. Matijaš je porobio Češku sve do Praga i podvrgnuo zemlju svojoj vlasti.

1471. Matijaš obsjedne protukralja Kazimira poljskoga u Nyitri.

1472. Matijaš porobi i oplijeni Poljsku.

1473. Stjepan Zapolja na zapovijed Matijaševu porobi Poljsku.

1479. Matijaš je ratovao protiv cara Fridrika.

1480. Matijaš pobijedi Turke kod Vrhbosne, ote blago i mnoge sužnje, te se povrati preko *Zagreba* i podje ratovati proti Njemačkoj; — 1482. Matijaš ote Hamburg; — 1483. Matijaš ote Beč, Bruk i čvrsti grad Korneuburg na Dunavu; — 1468. Matijaš sklopi mir sa Česima.

1481—1780. *Nije bilo kraljevskih posjeta u Zagrebu.*

1490—1516. Vladao je kralj Vladislav 2. češki XXXV., te je izgubio mnoge Matijeve gradove.

1492. Ugri rapravljahu napose, a Hrvati *napose* (svojom listinom) o kraljevskom nasljedstvu na saboru u Požunu.

1514. Ugarski velmože i Janoš Zapolja uguše kmetsku bunu kod Tise, a kmetskog vodju Gjuru Szekela (Dožu) okrune usijanom krunom.

1516—1526. Vladao je Ljudevit 2. XXXVI.

1521. Provali Soliman, te osvoji Belgrad u Srbiji sa većim dijelom kraljevstva.

1526. Ratovalo se proti Turcima na Mohačkom polju, gdje pade i kralj Ljudevit; — Turci zauzeše Budim,

te propade Ugarsko kraljevstvo i knjižnica Korvinova. — Erdeljskog vojvodu Januša Zapolja XXXVII. proglasiše po smrti Ljudevita njekolicina Ugarske gospode kraljem. — 1527. Januš zadobi od sultana protiv Ferdinanda pomoć; — 1529. do 1549. Januš je po sultanu imenovan kraljem u stolnom Budimu.

1527—1740. *Vladanje Habsburga.*

1527—1563. Vladao je Ferdinand (brat Karola), bečki herceg kralj XXXVIII.

1527. Dne 1. siječnja, bio je izbor kralja Ferdinanda 1. u hrvatskom saboru na Cetinu, te je preneseno *našljedno pravo Hrvatske* na dinastiju habsburžku. — Ferdinand s vojskom češkom i njemačkom podje do Budima i protjera Januša Zapolju.

1529—1688. Turci su vladali u Ugarskoj.

1530. Mehmed paša porobi i popali Matyus-földje; — Kralj Januš XXXVII. sagradi tvrdi grad Sziget.

1531. Vladao je kralj Ferdinand češki.

1532. Turci porobiše kraljestvo sve do Beča, pa se povratiše natrag sa robljem i plijenom.

1534. Erdeljski vojvoda Mailath pobijedi venetskog duždа Gritta.

1540. Umro je kralj Januš i ostavio sina vojvodu Ivana (Januša), koga je u svojoj oporuci preporučio caru Solimanu, da ga štiti; — 1541. Soliman dade Ivanu pomoć, te ga s materom pošalje u Erdelj, a sebi osvoji grad Budimpeštu; — Ferdinand je ratovao u Budimu.

1541—1556. Vladao je erdeljski vojvoda Ivan XXXIX. proti kralju Ferdinandu; — Umro je pjesnik Eoban Hess u Marburgu.

1542. Njemačka vojska predvodjena po hercegu brandenburžkom Joakimu i Nikoli grofu Zrinjskomu sa Hrvatima i Slovencima razbije janjičare i konjanike u Budimpešti.

1543. Soliman zauze Šikloš, Pečuh, Ostrogon i Stolni Belgrad (Székes-Fejérvár); — Soliman i Ferdinand sklopiše mir.

1544. Turci su zauzeli Veliku kod Trenčina i pobjedili kmetove.

1546—1563. Trajao je crkveni sabor u Tridentu.

1547. Ratom cara Karola protiv hercega Ivana Fridrika saksonskoga, okoriste se Ugri, a Slovenci zadobe viteštvo; Ferdinand i Soliman sklope mir.

1549. Ferdinand osvoji Levenc (Lévu), Čabriju, grad Murány i Zsitvu (Gyarmat).

1552. Budimski Ali-paša, otme Temešvar, Lippu, Tolnu, Čanad (Csanad), Doboku, sv. Juraj (György), Szegsvár, Vesprim i ostale gradove i mjesta. — Kad je Herrelt paša ugarskog glavara Matijaša Erdega (Eördogh = vrag) na Peleski potukao, oteli su Turci Dregél, Gyarmat, Szecseny i bližnja imanja, gradove i dvorove; — Ferdinandovi poslanici Antun Veranczia i Franjo Zaja bili su kod sultana da sklope mir.

1554. Turci zauzeše grad Füllek.

1555. Budimski Ali-paša zauzeo je Kapošvar, Novi grad i sv. Jakob.

1556. Kad su Ivan Lenković i ban Nikola Zrinjski pobijedili Ali-pašu pod gradom Szigetom, tada je Horvat Marko branio Sziget. Poslije toga Turci zapale sv. Martin, Gjur, Selje, sv. Lovu i Kalamaesd.

1556—1688. Vladali su razni vladari u Erdelju.

1558—1563. Vladao je Ferdinand XXXVIII.

1562. Ferdinand i Turci sklope mir.

1563—1564. Vladao je Maximilijan XL.

1564—1576. Vladao je Maximilijan 2. XLI.

1565. Vojvoda Lazar Schwendi de Landsberg, oteo je za Maximilijana Turcima grad Tokaj, Szerencs, Saar, Erdöd, Komorn, Bátor, Vrbaniu, Szendro i druge gradove.

1566. Bio je prvi glavar Franjo Tahi Susedgradski u Kaniži. — Na molbu Ivana erdeljskoga Soliman i Tatari ratovahu u Ugarskoj; nosaleti ih Lazar Schwendi, te potuče 10.000 Tatara i Turaka i ote za Maximilijana Suboticu, Peleske, Gombosszög, Krasnu (= Hurka), Gradnu i druge gradove i mjesta; — Turci zauzeše tvrdju Sziget.

1568. Turci i Maximilijan sklope mir.

1572. Kralj započe potvrdjivati Hrvatima zakone.

1573. Turci su nepripravna

Kapitana Gašpara Alapiju u Gradu Kaniži pobijedili, zarobili 1000 momaka, 748 konja i dva topa, pa se povratili u Sziget.

1576—1608. Vladao je Rudolf 2. XLII.

1582. Odbačeno je deset dana. — Uveden je gregorijanski koledar u monarkiju, te od tada službene isprave, nazočni *Leksikon* i ljetopisci računaju novu godinu od 1. siječnja do 31. prosinca. — Stoljeće — 100 godina, svaki put se sa ništicama svršava, kao 1600, 1700, 1800, 1900 i 2000.

— Tri hiljada Turaka započe robiti iz Szolnoka i Ondód-a, ugrabe veliki plijen, no kod povratka u Jegerište dostignuše ih Rudolfci i razbiju.

1587. Krajišnici zauzeše grad Koppány, te posjekoše 1180 Turaka, zarobiše jednog bega, 70 žena, 100 konja, dok je drugi beg utekao, a treći bio ulovljen. Plijen je vrijedio 40.000 dukata; — Hrvatski grof Juraj Zrinjski od Kaniže sa 5000 konjanika i 500 pješaka ulovio je pri moračkom, pečuhskom, kopanjskom i mohačkom begu 1300 Turaka, a preko 2000 pobio; oteo Turcima 1500 konja, koje je odveo u Veliku.

1588. Krajišnici sa 1700 momaka vojske protiv budimskog Szinan paše sa 11.000 momaka vojske održa pobjedu, 2500 ih potukoše i mnoge poloviše, a zatim oteše Turcima 600 kolija natovarenih hranom i oružjem, te zauzeše Plavnicu i Gesztes. Radi toga je bio budimski paša skinut sa časti, zarobljen i u Carigrad okovan odveden.

1590. Potresi poruše veći dio grada Kaniže.

1593. Nikola Pálffy de Erdőd razbije 25.000 Turaka, ulovi janjičarskoga Agu i rani budimskog pašu sa tri puščana zrna, na što Turci ostaviše mnoge gradove.

1594. Vezir Szinan paša zadobi Ostrogon, grad Gjur i protjera vojsku bečkoga hercega Matijaša, nu radi izdajstva bi grofu Eőrdőgu u Beču odsječena glava.

1595. Karol grof Mansfeld opsjedne Ostrogon i ulovi 14.000 Turaka, dok veliki bečki herceg ote Ostrogon.

1596. Franjo Nadaždi i Nikola Pálffy Turcima oteše grad Tatu.

1600. Zrinjski i Herberstein više puta razpršiše u Kaniži Tatare i Turke. — Dodjoše im u pomoć francezki vojvoda Merkurian i bečki herceg Matijaš, pa se sa Turcima pobiše, a radi pomanjkanja hrane, povratiše se natrag; no jer je glavar Juraj Paradajzer hotice veziru Ibrahimu predao Kanižu, bude za to pozvan na odgovornost u Beč, gdje izgubi glavu. — Bila je prestupna godina.

1601. Veliki bečki herceg Ferdinand pomoću pape i Latina opsjedne Kanižu, nu radi zime, sniega i zla vremena pogine mu mnogo vojske, pa se povrati natrag. — Francezki vojvoda Merkurian zauze Stolni Belgrad, u kom je tursko-tatarsku vojsku od 5000 momaka pobiedio.

1602. Roswurm opsjedne Budim, a dotle Hrvati silom otmu Peštu; — Hajduci porobiše Tolnu i Koloč.

1603. Bližnji Tatari porobiše Sziget, Pečuh i Čereg (Chereg) kod Iloka na Dunavu; — Basta ote za Rudolfa Turcima grad Hatvan.

1604. Turci zauzeše Peštu, Hatvan, opsjednuše Ostrogon, nu opet budu protjerani.

1605. Za cara Rudolfa orobi Bočkaj Njemačku.

— Hrvatski ban Ivan Drašković i slovenski general Sigismund Trauttmansdorff protjeraše Bočkajeva glavara Nemetija (Székely) i oteše Körmend, Szombathely, Kis-Sink i sva ostala mjesta, što ih Turci zauzeše za Bočkaja (Bocskay).

1606—1626. Rudolf sa Ahmetom i Stjepanom Bočkajom sklopi mir.

— Bočkaj otrovan umre. — Sigismund Rakoci posta erdeljski vojvoda. — Turci oteše grad Ostrogon.

1608. Car Rudolf preda Ugarskoj krunu, kojom se veliki bečki herceg Matijaš u Požunu okrunio.

1608—1618. Vladao je Matijaš XLIII.

1615. Jezuiti se dosele u Tyrnavu.

1618—1625. Vladao je Ferdinand 2. XLIV.

— Kada se kroz 30 dana na nebu vidjevala repača zviezda, tada je narod proricao 30. godišnji vjerski rat.

1622. Hrvatski je ban Zrinjski kod Kaniže razbio 600 Turaka. — Okrunjena je kraljica Eleonora.
1625—1647. Vladao je Ferdinand 3. XLV.
1625—1626. Harala je velika kuga.
1627. Postala je kraljevina *Češka* i diplomatički *nasljednja* monarkija u kući habsburškoj.
1628. Mir je izmedju Ferdinanda i Gabriela Bethlema.
1631. Grof Mihalj Eszterházy de Galantha porobi sa nekoliko hiljada ljudi Erdelj. — Umro je Trauttmansdorff u gradu Gradcu.
1636. Ferdinand postade rimskim i njemačkim kraljem.
1637. Navršilo se ravno 2000 godina, otkako se spominje *Austrija*.
1639. Zavladala je velika suša i skupoća.
1643. Ferdinand je ratovao proti erdeljskom vojvodi Juraju Rakociju.
1645. Rakoci opsjedne veći dio Ugarske, ali ga kod Tise razbiše Zrinjski i Puhaim.
1646. Mir izmedju Rakocia i Ferdinanda.
1647—1654. Vladao je Ferdinand 4. LVI. — Luterani stekoše 90 crkava u Ugarskoj.
1650. Ban Nikola Zrinjski i kaniški Turci sklopiše mir u Legradu, te opet isti mir potvrdiše u Turnišću (kod Zlatara). — *Navršilo se ravno 1000 godina*, otkako su hrvatska gospoda Čeh, Leh i Rus otišli preko Drave i Dunava u **Česku**, **Poljsku** i **Rusku**.
1651. Ban Zrinjski i general Puhaim oteše Turcima Komorn.
1652. General Adam Forgach Ujváry pobijedi Turke na Verebelyu u Nyitri. — U tom boju poginuše za domovinu četiri Eszterházy-a.
1655—1705. Vladao je bečki herceg Leopold XLVII.
1657. Poljaci silno oplijeniše Munkač.
1660. Hrvatski je ban pobio medju Murom i Kanižom 700 janjičara; — Juraj Rakoci 2, kod grada Fenesa ranjen umre. — Na brijegu Mure naprotiv Kaniže sazidan je Novi-grad. — Popalili su hajduci Ahmet pašine gradove Saar — Nait, Ermellyet i Siladice.

1661. Glavara njemačko-ugarske vojske Ivana Remenya nepripravnog zarobi Kučuk paša i smakne u ratu.
1664. Kaniški vezir otme Novi-grad, nu Leopoldova vojska razbije Turke, ote Levenc (Léva), Nyitru i oplijeni Pečuh.
1665. Sazidana je kod Vaaga (na rečenom kraljevstvu Svetopulka god. 746.) tvrdjava, koja dobi ime po caru *Leopoldovac* (Leópoldvár=Leopoldstadt).
1669. Dne 30. travnja pogorio je Budim i nekadanji kraljevski dvor. — Došao je novi paša u Novi-grad i dao je prvomu paši odsjeći glavu, jer nije povećao harača, te je dopustio Nijemcima graditi tvrdju u Komorni; odrtu njegovu kožu i glavu posla u Budim.
1670. Nastao je progon židova.
1671. Turci pobijediše Eszterháze. — Glavaru Franji Boniću, odsjećena je glava.
1676. General Franjo Barkoci pobije 800 Rakocijevaca.
1677. Turci zarobiše 200 konja i 200 volova u Novom, nu husari im oteše sav plijen.
1678. General Wurmbrandt de Stuppach potuče 1800 ustaša u Kašavi a pod Zemunom 3000. — Grofovi Eszterházy i Illésházy uloviše pašina sina, 2 zastave, 8 topova i pobiše 1300 Turaka.
1680. Ugarski ustaše udariše na Karafinov odijel i zapališe selo.
1681. Tököly uz tursku pomoć ote i razore Füllek.
1682. Na nebu se vidjevala dvorepača zvijezda.
1683. Imbrih Tököly primi od turskoga cara po velikom veziru sa dragim kamenjem nakićenu sablju i klobuk u znak krune. Isti sklopiše pogodbu, kojom Tököli dobiva ugarsko kraljevstvo, i obvezuje se davati Turskoj godišnjih 40.000 talira. Na poziv Tökölya ustao je veliki vezir Kara Mustava paša Ćuprilić, sa 180.000 Turaka, ali bi pod Bečom razbijen, pa je zato papa slavodobitnoga poljskoga kralja Ivana Sobjeskoga prozvao braniteljem vjere; a general Rüdiger Starhemberg za svoje vitežko držanje protiv Tu-

raka dobi od španjolskoga kralja zlatno runo. Od te godine i pada turska vlast.

1684. Herceg Karol lotrinški, ote Višegrad, Vacz, Budimpeštu, a Turke potuče i mnoge ulovi. — Pukovnik Hejster od Stolnog Belgrada odveze 8000 vreća pšenice i 4000 volova u Budim.

1685. Karol razbije velikog vezira u Ostrogonu.

1686. Heisler ab Heidershaimb razbije Serachera i Tökölya pod Szegedinom. — Spomenuti Karol i herceg Emanuel, bavarski izbornik (carev zet), ponovno oteše Budim, Szegedin, Pečuh, Šikloš, Šimontornya, Kapošvar, Koloč, Dárdu, Csanád i mnoga druga mjesta, a Turke i Melaić Ibrahima razbiše.

1687—1711. Vladao je Josip 1. (sin Leopolda) XLVIII., koji bude okrunjen u požunskom saboru. — Postala je kraljevina *Ugarska* i diplomatički *nasljedna* monarkija u kući habsburškoj. — Ugri opsjednuše protiv Turaka gradove Munkač i Erlau.

1688. Ivan Makár potuče Turke i Tatare pod Szigetom. — Spomenuti herceg Emanuel predje s vojskom Savu, te potuče 15.000 Turaka, a 25.000 protjera i silom zauze dolnji Belgrad (na ušću Save), zato se predadu pod carski harač Srbi, Raška i Bugarska.

1689. Ugri zauzeše grad Sziget.

1690. Izbornici priznaše za njemačkog kralja spomenutoga Josipa, koji bijaše ujedno i rimski car. — Katolička crkva proglasila je Ivana Kapistrana svetcem.

1691. General Rüdiger grof Starhemberg potuče vezira Kupurlija i 20.000 turske vojske kod Slankamena, te mu ote 144 topa i svu ratnu hranu, a otete vezirove cimere (grbove) i dva konjska repa pokloni rimskom papi, no i svojih 4000 momaka izgubi. — Badenski herceg potuče velikog vezira i vojsku. — Kobilice i potresi učiniše mnogo štete.

1693. Turci su iz gradova Bellényes i Fülek protjerani.

1696. Saksonski izbornik opsjedne Temešvar, te sul-

tanu Mustaffi kod Hetenya 3000 turske vojske razbije, nu pogine i general Heisler sa 3000 vojske. — Dne 11. IX. potuče herceg Eugen Turke kod Szente i zarobi 100 pušaka, 2000 bivola, 5 konjskih repova i mnogo sultanova blaga; — Leopold zadobi Erdelj.

1699. Mustafa i Leopold potpisaše zirminski mir; — Leopold zadobi svu Ugarsku i Erdelj osim Banata, Hrvatsku gornju do Une i Slavoniju osim jugo-istočnoga Srijema.

1701. Umro je rečeni Starhemberg.

1703. Proglašen je poveljom grad Pešta slobodnim gradom.

1704. Rakocijevi kod sv. Gotharda pobiše generala Rabattu, a general Hejster kod Szemere pobije Rakocijevce.

1705. Umro je Leopold XLVII.

1706. Rakociji zadobiše i izgubiše Sztregoniu.

1707. Rakociji porobiše Kečkemet, gdje mnogo ljudi pogibe.

1708. General Siegbert Hejster u Trenčinu pobijedi buntovne Rakocijevce i osvoji grad Nytru.

1710. Rakocijevci su u Vesprimu i drugim gradovima pobijedjeni. Harala je velika kuga.

1712—1740. Vladao je Karol 6. XLIX. i okrunjen u požunskom saboru.

1712. Stvorena je hrvatska pragmatička sankcija na saboru u Zagrebu, a dne 19. IV, 1713. je potvrdjena.

1716 i 1717. Herceg Eugen potuče Turke kod Petrovaradina i Biograda.

1719. Zavladao je veliki glad.

1723. Potvrdjena je ugarska pragmatička sankcija na saboru u Požunu. — Gorio je grad Budim.

1724. Obdržavao se generalni sabor radi kraljevskih namjestnika u Požunu, visoki sud u Pešti i Günzu, Tyrnave, Eperjesu, Varadinu, a banski sud u Zagrebu.

1729. Obdržavao se državni sabor uz vojsku u Požunu.

1732. Bio je ugarskim palatinom herceg lotrinški Stjepan Franjo; — 1736. Franjo se zaruči s arciherceginjom Marijom Terezijom habsburškom.

1735. Ugarska vojska obsjedne Franceze na Rajni (Rhenus). — Umro je Fra-

njo Rakoczy u Rodostu kod Carigrada.

1737. Poslije rata u Srbiji ugovoreno je, da se preda Niš i Usica, čemu se Srbi usprotiviše.

1738. Turci zadobiše i opet izgubiše u Temešvarskoj baniji Mehádiu; — Karol ustupi Turcima Oršovu.

1739—1766. Karol i Turci sklopiše mir.

1740. Umro je pošljedni Karol habsburški, a naslijedi ga kći Marija Terezija I.

1741. Okrunjena je Marija Terezija, a veliki herceg toskansko-lotrinški Franjo imenovan je njezinim suvladarom.

1741—1780. Vladala je Marija Terezija. — 1742. Spasiše habsburg-lotrinšku dinastiju kraljica Marija Terezija, Englezi, Holandezi, general Khevenhüler, herceg lotrinški, i slavonski vlastelin barun Franjo Trenk sa hrvatskim četama i pandurima protiv Brandenburga, Bavaraca, Saksonaca, Franceza, Španjolaca i Napuljaca, a g. 1775. ratovalo se u Italiji. — 1779. Marija Terezija ukine bansko vijeće i podvrgne Hrvatsku ugarskome vijeću.

1780—1790. Vladao je Josip 2. LI., sin carice Marije Terezije, te je posjetio grad *Zagreb*.

1788. Ratovalo se proti Turcima kod Biograda i Temešvara, na Savi i Dunavu.

1790—1792. Vladao je Leopold 2. LII.

1792—1835. Vladao je Franjo 2. LIII., te je sa suprugom kraljicom Katarinom posjetio grad *Zagreb*.

1805. Osamdeset hiljada Franceza razbije austro-rusku vojsku od 95.000 momaka kod Slavkova.

1815. Vladari Ruske, Austrije i Pruske stvoriše koaliciju (alijancu).

1818. Sklopljen je austro-pruski savez protiv rusko-bourbonskog saveza.

1821. Austrijski general Frimont de Antrodocco sa 43.000 vojske osvojio je Napulj i upokorio Siciliju.

1825. Oporba prenese sabor u županijske skupštine.

1835—1848. Vladao je Ferdinand 1. LIV.

1848—1903. Vlada Franjo Josip 1. LV.

1848—1849. Radetzcky je s 12.000 vojske u Sardiniji ugušio nemire.

1849. Ban Josip Jelačić s 40.000 hrvatske vojske i austrijski general Juli Hayn-i, te ruski general Paskijević s 80.000 ruske vojske ugušiše Košutov prevrat. — Dne 13. kolovoza Košut preda diktaturu Görgey-u, a ovaj položi sa svojom vojskom od 30.000 momaka i 120 topova oružje pred ruskim generalom Rüdiger-om u Vilagošu. General Paskijević ovu pobjedu dojavi svomu ruskom caru Nikoli, a isti dade pokorenu zemlju kao dar caru Franji Josipu.

1859. Ratovalo se proti Francezkoj, Italiji i Sardiniji kod Montebele, Magente, Solferine, Lombardije i u selu Cassiana.

1864. Austro-pruski rat protiv Danske. — Maksimilijan se odreče na zahtjev cara Franje Josipa svakoga prava na nasljedstvo u Ausriji i izjavi, da prima krunu meksičku.

1866. Dok je nadvojvoda Albrecht sa 100.000 vojske sjajno pobjedio kralja Viktora Emanuela u Italiji sa 250.000 vojske, dotle je general Benedek s 250.000 slabo naoružane vojske i 770 topova od 230.000 pruske dobro naoružane vojske kod Kraljičina Gradca (Sadove) potučen. — Poslije bi sklopljen mir, te Austrija ustupi Emanuelu Italiju. Od to doba zemlja plaća prirez 57%.

1867. Pešta postade savezničkim gradom.

1868. Sjedinila se Ugarska s Erdeljem. — Sklopljena je Ugarsko-hrvatska nagoda. — Hrvatska rabi uviek samo naziv zak. čl. I., a u Ugarskoj zajednički zak. čl. XXX.

1872. Sklopljen je savez sa Njemačkom i Ruskom.

1873. Pripojen je Budim k Pešti i postade tako grad Budimpešta.

1878. Okupacija Bosne i Hercegovine.

1883—1903. Iz medju Austro-Ugarske sklopljen je trojni savez Njemačke i Italije, da se u zemlji uzdrži mir (do 6. svibnja o podne).

1889. Umro je prijestolonasljednik Rudolf, sin Franje Josipa.

Od god. 1890—1900., iznosi prirast žiteljstva u Ugarskoj s Rijekom 1,741.374 žitelja ili 10.03%, a u Au-

striji 2,211.891 žitelja ili 9·03%, ukupno u cijeloj monarkiji prirast 4,162.471 žitelja ili 9·61% — *Razvitkom hrvatskog grada Zagreba, ne može se prispodobiti ni jedan grad u cijeloj našoj monarkiji.* — Prirast zagrebačkog stanovništva iznosi 49·51% dok Budimpešta imade prirast 45·1%. — Svi ostali gradovi u Ugarskoj i Austriji zaostaju za tim ciframa.

1895. Kralj Franjo Josip I. proglasio je grad Budimpeštu prijestolnim gradom i posjetio grad Zagreb.

1896. Ugarski „Millenij".

1898. Ubijena je carica Jelisava. — Jubilejum Franje Josipa I., koji je navršio 50 godina svoga vladanja, — U Austro-Ugarskoj podučavala se stenografija po Gabelsbergerovom sustavu u 105 društava, 297 zavoda, te je u njima, u društvenim i inim tečajevima predavanja polazilo 12.954 gospodje i gospodične, a učilo se ukupno 32.571 osoba. Sustav proveo je na madjarski Markovits, te sada ima u Madjarskoj 37 društava sa 2773 člana, 157 zavoda sa 5517 osoba.

1900. Dne 22. ožujka kraljevna udova nadvojvodkinja Štefanija (snaha kralja Franje Josipa I.) vjenčala se u Miramaru (kod Trsta) sa Elemérom grofom Lonya-em od Nágy-Lonye i Vasáros Námény. — Dne 1. srpnja nadvojvoda Franjo Ferdinand od Austrije-Este oženio se u morganatičkom braku s groficom Sofijom Chotek od Chotkove i Wogina. — Dne 31. prosinca broj žiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji iznosi 2,411.133. — Ugarska 16,792.399, a austrijske zemlje 26,107.304 dakle cijela monarkija imade 45,310.836 žitelja (građ. i vojničkoga staleža). — Bečki *Armeeblatt* donosi statistike vojske, te po istoj imade u njoj 430.000 Slavena, 227.000 Niemaca, 120.000 Magjara, 48.000 Rumunja i 14.000 Talijana.

1902. Iz delegacije je za godinu 1903. za vojsku i ratnu mornaricu prema kvotnom ključu:

Proračun:

Austrija	sa 65.6%	166,101.616.
Ugro-Hrvatska	sa 34.4%	87,102.066.
Ukupno	K.	253,203.682.

Benetci.

— Mletci — Venecija — Vinecija — grad na Jadranskom moru u Italiji. — Značajno, da su Mletčani samo onda navaljivali na svoje susjede, kada su ti susjedi u medjusobnom ratu oslabili, da bi im pomoću svog izvrstnog brodovlja oteli gradove na moru.

53. Dne 18. X. umro je sv. Luka Bithinjanin, evangelista i pisar Bogorodice, a sahranjen u crkvi sv. Joba u Veneciji.

63. Sveti Marko Levinski prvi je proglasio rimo-katoličku vjeru u Aleksandriji, zato su ga Venečani dne 25. IV. u svojoj crkvi sahranili.

85. Dne 12. V. radi Kristove vjere mučena umrla je sv. Domitilla, kći cara Domiciana, a sahranjena je u crkvi sv. Zakarije.

122. Dne 29. VIII. radi Kristove vjere mučena umrla je sv. Sabina Rimljanka, kći Erude i Valentina Metalara, a sahranjena je u crkvi sv. Zakarije.

288. Dne 4. XII. radi Kristove vjere mučena umrla je sv. Barbara, djevica u Nikomediji, a sahranjena je u samostanu fra. Crositiera.

301. Dne 27. VII. radi Kristove vjere mučen umro je sv. Pantaleon Bithinjanin, a njegovi ostanci su sahranjeni u crkvi sv. Marije Mandalene.

305. Dne 13. XII. radi Kristove vjere mučena umrla je sv. Lucija Siragoska, djevica iz Sicilije, a sahranjena je u istoimenoj crkvi.

313. Dne 10. V. radi Kristove vjere živi su spaljeni Gordijan i Epimak u Aleksandriji (Egiptu), a njihovi su ostanci sahranjeni u crkvi sv. Paterniana.

330. Dne 22. V. umrla je carigradska carica sv. Helena, a sahranjena u istoimenoj crkvi u Veneciji.

343. 15. I. umro je (star 113.) Pavao Thebaidski pustinjak, a sahranjen je u crkvi sv. Juliana.

365. Dne 7. VIII. radi Kristove vjere mučen umro je sv. Donat biskup, a sahranjen u Muranu, crkvi sv. Marije.

371. Dne 2. V. umro je (star 46.) sv. Athanazij ispovjednik i biskup Aleksandrijski,

a sahranjen u crkvi sv. Križa u Veneciji.
421. Utemeljen je varoš *Benetci* i sjedinjen sa Padovom.
422. Sv. Hieronim Stridonski (Sloven) na svom povratku iz Francezke posjetio je Veneciju i Dalmaciju, a umro dne 30. IX. u svom rodnom mjestu na Muri (kod Drave) u Panoniji.
424. Dne 5. XII. umro je sv. Sabbo, opat Kapadocijski (sin, Sofije i Ivana), a sahranjen je u crkvi sv. Antonina mučenika.
452. Kralj Attila Bedebuzić (Attila Flagellum Dei), razorio je Veneciju.
493. Tudorić je ubio Odoakra i prozvao se latinskim kraljem, a Goti su zauzeli veći dio Italije i Dalmaciju.
500. Dne 1. IX. radi Kristove vjere mučeno umrlo je 12 braće: sv. Donato, Felice, Aconfio, Honorat, Fortunat, Sabin, Setimio, Ganur, Felic, Vital, Saltir i Reposit, a kosti su im sahranjene u Veneciji.
554—568. Vladahu Grci.
568—726. Vladahu Longobardi.
593. Longobardski je kralj *Agilus* pomoću Slovenaca zauzeo *Padovu*.
644. Vladao je prvi vojvoda Vuk, Furlanski.
688. Vladao je drugi venetski vojvoda Pavao Lucius Heraklion.
726. Grčki car Leo i Venečani oslobode grad *Ravenu* od Longobarda.
747. Vojvoda VI. Dominik Monagar Slovenac.
799. Vojvoda Henrik (Erik) u Friuli.
804. Karlo Veliki šalje dužda venecijskoga u Bizant da ugovara.
805. Venečani šalju brodovlje u Dalmaciju.
806. Vojvode Willar i Beat osvojili su grčku vlast i i podali se s darovima francezkomu caru *Karolu*. — Grci šalju brodovlje da Dalmaciju natrag predobiju. Venečani se prilagode odnošajima, pa pristanu uz Bizant.
810. Pipin vodi rat proti Veneciji. — Kod sklapanja mira tvrde Venečani, da imadu pravo na Zadar, jer je dužd mletački tim gradom pet godina vladao.
813. Vojvoda (= dužd od imena Dogaressa) Giustinian, sin Angela Participazija. — Nastaje takmenje Venecije i Bizanta.

814—886 Prvi venetski denari od Lajuša i Lotara.
827. Venetska vojska *prvi put* je ustala na moru protiv Saracena (= Arapa).
837. Kralj *Dalmacij*, porobi Venečane.
869. Venečani pokloniše Grcima zvonove.
872. Dužd *Medved* potuče Neretvane.
880. Dužd Ivan Participazi.
881. Karol Debeli dozvolio je Venečanima da po cijeloj državi trguju.
882—887. Venečani i kralj Karol Debeli sklopiše mir.
888—900. Dužd Pietro Tribuno.
910. Dužd Ursus Participazi i sin mu Petar: — hrvatski je ban Mihalj ulovio venetskoga hercega *Petra* i predao ga bugarskomu kralju Simeonu.
923. Venečani su oteli veći dio Istre, nu iz Dalmacije su protjerani.
959—976. Dužd Petar Candiano.
960. Biskup i vlastela osnovali su zakon, koji je zabranjivao trgovanje s robovima.
961. Vladao je Enek knez Bigorczie prvi kralj od Navarre (Novare).
968. Protjeran je Adalbert Got iz Latinskog kraljevstva.
971. Izdan je trgovački zakon, koji je zabranjivao izvoz oružja i lesa za gradnju brodova u Saracensku (Arapsku).
976—997. Za dužda Petra Orseola istarski Koparčani poklanjali su Venečanima na godinu stotinu vedara vina.
978. Dužd Vital Candian.
991. Zaručila se herceginja Hiklea s hercegom Stjepanom, sinom hrvatskoga kralja Suringa (Držislava). — Dužd Petar Orseolo II. osvojio je Dalmaciju.
997. Venetski knezovi osvojiše otoke Cres, Krk, Rab i Pag (Hrvatski *Vjestnik* kaže, da je to bilo godine 998. ili god. 1000.).
997—1018. Otto Orseolo pisao se dužd *Venecije Dalmacije*.
1009. Otto oženi ugarsku herceginju; — 1018. Otto i Zadrani pobijediše hrvatskoga kralja Krešimira u Dalmaciji.
1032—1042. Dužd Domeni Flabiani.

1043. Dužd Domenico Contarini.
1056—1106. Trajalo je kovanje novaca u Veneciji.
1071. Dužd Domeniko Selva.
1082. Grčki car Aleksije zajamčio je zlatnom bulom Venečanima slobodno trgovanje po cijeloj državi, te nijesu plaćali ni carine ni danka.
1100. Dužd Vitale Michiel.
1105. Veliki požar uništio je kuću Dandolovu u Santi-Apostoli. — Venetski je dužd zauzeo Zadar.
1114. Venečani razoriše hrvatski prijestolni grad Belgrad.
1115. Dužd Ordelaf pomoću carigradskoga cara Alexija ote grad Zadar. 1116. Ordelaf, rimski car Henrik V. i car Alexije uzeše Šibenik, Trogir i razoriše grad Spljet, razbiše Ugre i bana Anonymusa u Dalmaciji. 1117. Ugri ubiše Ordelafa i razbiše mu vojsku u Dalmaciji. — 1117. Uvedene su uredbe konsulata. — 1118. Rodio se venetski herceg Enrico Dandulo.
1118—1358. Venečani ponovno vladaše Krkom.
1118—1130. Dužd Dominik Mihaly; — 1122. Dužd uništi Saracene, opsjedne Tyros u Joppe-u i podijeli puku velike pravice i sloboštine; — 1123. Za vojne Dalmatinaca i dužda u Palestini, Saraceni porobiše Trogir; — 1224. Dužd Dominik razorio je Belgrad.
1130—1148. Dužd Dominik Mauroce.
1148—1156. Dužd Vital Mihaly.
1156—1172. Dužd Vital Mihaly II. — 1171. Dužd zadobio je otok Kio (Sio) i oplijenio grad Trogir.
1167. Osnovana je banka *Venezia*.
1171. Venetska je republika osnovala kataster i uvela porez na nekretnine, utemeljila bogatu banku.
1172. Ubijen je dužd Vital Michiel II.
1172—1178. Dužd Sebastian Ziani.
1179. Uredjeno je prizivno sudište u civilnim i kriminalnim parnicama.
1180. Zadrani ostaviše venetskog patriarku, pa se pokoriše kralju Beli.
1181—1189. Dužd Orio Malipiero.
1187. Venetska mornarica

zatvorila je zadarsko brodište.
1191—1193. Venečani i Ugri sklopiše mir.
1192—1205. Dužd Enrico Dandulo; 1199. dužd dade poveljom Vidu II. Frankapanu grad Krk.
1192. Venečani ratovahu protiv Zadra.
1202. Istra i Zadar pokoriše se Venečanima.
1222. Dužd Sebastian Ziani II.
1229. Dužd Pietro Ziani.
1229—1249. Dužd Jakov Teupol; isti je oženio Hrvaticu Lorenzu.
1243. Bile su prve kazalištne predstave u Veneciji.
1246 - 1385. Venečani vladaše Zadrom.
1248. Templari se izmiriše s Venečanima u Senju.
1257—1376. Venečani ratovahu protiv Genueza.
1260. Dužd Rajneri Zeno.
1267. Četrdeset tisuća konja dolazilo je godimice iz Ugarske, Hrvatske i Istočne Njemačke u Istru po sol venetsku.
1276. Udala se patričanka Tomasina Morosini za ugarskog kralja Stjepana. — 1293—1296. Tomasina vladala je u Hrvatskoj.
1278. Rodio se herceg (dužd) Falieri Marino
1280. Vojvoda Petar Morosini osvojio je kaštel Omiš, te ga razvalio.
1284. Kovani su zlatni dukati u Veneciji.
1289—1310. Dužd Petar Gradonik.
1293. Knez Podin predao je Venečanima Omiš.
1298. Genuezi sa 60 galija kod otoka Korsike (Corsica) pobijediše 70 galija venetskih.
1300—1530. Iz početka bio je samo po jedan, a kasnije ponaraste broj na 40 državnih odvjetnika u Veneciji.
1308. Udaren je interdikt na Veneciji.
1310. Buntovni Bajamont Tiepolo pobježe u Hrvatsku. — Babonić dozvolio je Venečanima, da slobodno trguju po Hrvatskoj.
1311. Dužd Marin Georgije uvede sudbeni postupak.
1312—1313. Borbe bana Mladina III. protiv Venečana radi Zadra.
1314—1317. Dužd Ivan Superancije.
1317—1322. Dužd Ivan Superanci.

1322. Podali se Šibenik i Trogir Venečanima, pošto su ovi osvojili Omiš i Skradin, a potonji kasnije opet izgubili.
1323. Umro je Venečanin Marco Polo.
1325. Bosanski ban Mladin i Venečani sklopiše mir.
1328—1339. Dužd Franjo Dandulo.
1342—1354. Andrija Dandulo, dužd Venecije, Dalmacije i Hrvatske.
1343. Zadrani sedmi put ostave Venečane.
1346. Opet se podvrgne grad Zadar Venečanima. — Slika o toj vojni (rat pred Zadrom) nalazi se u duždevoj palači (od god. 1594.) u Veneciji.
1348. Ugarski kralj Ljudevit sklopio je primirje s Venečanima.
1349. Borbe sa Hrvatskom i Dalmacijom.
1351. Ratovalo se protiv Genueza.
1353. Venečani protjeraše genuezku vojsku iz Dalmacije, a s Ugrima sklopiše mir.
1354. Dužd Marino Falieri. — Venečani zamoliše prijateljstvo bosanskog bana, raškoga kralja i bližnju hrvatsku gospodu radi Dalmacije protiv Genueza.
1355. Venečani zauzeli su grad Skradin (Klaić u svojoj povjesti kaže, da je to bilo g. 1356.).
1356. Ratovalo se proti Ugarskoj radi Dalmacije i dogovaralo se o miru. — Dužd Ivan Gradonik. — Dužd Ivan Delfino.
1357. Spljet i Trogir ostaviše Venečane.
1358. Prestaje se zvati *duždhrvatsko - dalmatinski,* (tako se zvao od god. 997.).
1663. Venetski admiral Nikola Faletro.
1364. Dužd Laurencije Celsi.
1368—1382. Dužd Andrija Contareni.
— Ustrojena je liječnička akademija.
1370. Venečani ratovahu proti knezovima padovanskim.
1371. Venečani su pomagali Grčkoj protiv Ugarske.
1373. Padovanci s Venečanima sklope mir.
1376—1378. Venečani ratovahu protiv Genueza.
1378. Venečani ratovahu protiv Ugarske. — Venetski admiral Vetto Pisani (Genuez) kao saveznik Genueza otme Kotor,

Šibenik, Rab, te pohara Trogir i Zadar. — Pisani umre 1380. — Venecija priznala je kraljem bosanskim i srpskim Stjepana Tvrtka.
1379. Za rata s Genuezima Andrija Contareni protjerao je sve fratre, jer nijesu htjeli stupiti pod oružje. — Ban Dracki s Venečanima sklopi mir.
1380. Admiral Ljudevit Loredani zapali grad Senj.
1381. Venečani i Ugri sklopiše mir u Travesu (Travisu).
1383—1400. Dužd Marino Falieri II. u vojsku uvede puške i barut.
— Kralj Tvrtko zadobio je venetsko plemstvo.
1387. Kad je pomoću venetske mornarice kraljica Marija XXX. oslobodjena, tada ju sjajno dopratiše venetski admiral Ivan Barbadigo, venetski poslanici Leonardo Dandulo i Pavao Maurocen u *Zagreb.*
1387—1397. Dužd Anton Venerij.
1400—1409. Dužd Mihajlo Steno.
1400—1480. Venetsko slikarstvo, I. Braće *Vivarini.*
1405. Venečani ratovahu protiv Lombardije.
1405—1797. Sjedinjena je Padova s Venecijom.
1408. Venečani su imali svoje posebne konzule u Senju.
1409. Venečani zadobiše Dalmaciju i Sinje more, Travesu, Vicénzu, Padovu, Veronu uz druga mjesta i kupiše Ostrovicu za 500 dukata od bosanskoga vojvode Sandalja; a Zadar, Vranu, Novigrad i Pag za 100.000 dukata od napuljskoga kralja Ladislava.
1410—1430. Živio je Antonio Rizzo, najveći umjetnik u Veneciji.
1412. Šibenčani ostavljaju kralja Sigismunda i predaju se Venečanima, a Sigismundovci zauzmu Ostrovicu.
1413—1418. Venečani i Ugri sklopiše mir.
1414—1423. Dužd Tomas Mocenigo, više puta je ratovao protiv Sigismunda.
1420. Venečani zauzmu Kotor, Brač, Hvar, Korčulu, Trogir, Furlansku, Istru, Vidam (Udine), Spljet i Vis.
1421. Despot Stjepan pobijedi Venečane u Cetinu i

ote im sve, što su dulje vremena od njegova sestrića Juraja Baožića Cetinskoga posjedovali. — Grad Venecija brojio je 190.000 žitelja i navršio ravno 1000 godina, otkako je utemeljen.

1423—1457. Dužd Franjo Foskäri.

1424. Venečani ratovahu protiv Turaka.

1425. Venečani obnoviše kataster.

1426. Venečani kupiše od Juraja despota grad Skadar uz godišnjih 1000 dukata.

1428—1429. Venečani i Ugri sklopiše mir.

1432. Papa Eugen II. Venečanin odredi, da mu carevi cjeluju noge.

1433. Venečani zauzeše veći dio Dalmacije i s kraljem Sigismundom do god. 1447 sklopiše mir.

1441. Republika dozvoli bosanskomu banu Tvrtku Popoviću, da pred turskom silom s obitelju pobjegne u Veneciju.

1444. Venečani zauzeše župu Poljicu i grad Omiš, te im dne 28. veljače potvrdiše povlastice i prava.

1448. Venečani i Skenderbeg sklopiše mir.

1452. Udruže se Ivan knez Vilič (= Velič) od Vakufa. — Karol Mauročen, providur Krajine i Neretve.

1453. Turci kod pada Carigrada razbiše Jakova Contarinija.

1458—1469. Dužd Kristofor Mauro i kralj Matijaš sklope savez protiv Turaka.

1464. Za vojne u Bosni Venečani si prisvoje otok Cipar i posljednjega ciparskoga kralja Jakoba pobijediše. — Postao je papom Pavao II. Venečanin.

1464—1498. Filip Comines Venečki poslanik i povjestničar.

1468. Otvorena je tiskara u Veneciji.

1472. Venečanka Katarina Cornaro vjenčala se sa kraljem Jakobom II. od Cipra. — Započelo je kovanje, lira = 1 frank (kruna = dinar = lev).

1474. Hrvatski književnik 1450—1524.) Marko Marulić Splječanin, pozdravio hercega Macelina u Padovi.

1478. Turci porobiše Friul (Friaul). — Venečani su podignuli Gradišku na račun Gorice, koju g. 1516. ustupe Austriji.

1478. Dužd Ivan Mocenigo

i kralj Matijaš sklopiše mir. — Giorgio Barbareli udario je temelj venecijanskom stilu slikarstva. — U Beču imade slika *Astrolozi* — a *Glava Venere* u Draždjanima.

1478—1559. Venetski graditelj Tullio Lombardo.

1479. Venečani i Muhamed II. sklopiše mir.

1480. Venečani oteše Ivanu knezu Frankapanu krčki otok, a hrvatskoga bana Thuza uzeše u zaštitu i podijeliše mu plemstvo, s Turcima pak sklopiše mir.

1480—1520. Venetsko slikarstvo od *Karpacije.*

1483. Markus Antonius Sabellicus napisao je prvi povjest grada Venecije. — Rodio se najglasoviti slikar *Rafael*, koji je izradio slike *Novagero*, Beazzano, Leo, Bibbiena, Castaglione, Inghirami i Tebaldeo. — Rafael umre g. 1520.

1483—1542. Gašpar Contarini Venečanin kardinal.

1484. Venečani su zauzeli gradove Galipolj i Policastro.

1486. Venetski liečnik Jeronim Ramusio preveo je Avicennu s arapskoga; umro je u Damasku.

1489. Venečani ponovno zauzeše Cipar i umre rečeni kralj Jakob II.

1491. Prvi put štampane su karte Tarok u Veneciji: — 1506. Venetsko vijeće zakonom zabrani hazardno kartanje i prodaju karata i kocaka.

1495. Osnovao je Aldo glasovitu grčku tiskaru: isti je izdao Plutona, Aristotela, Plutarka, Herodota, Tukidida, Ksenofonta, Sofokla, Aristofana i Demostena.

1497. Kada je po Amerigu Vespucciu otkrita Amerika, udarila je *trgovina* drugim putem i Venecija je počela propadati (do god. 1797.).

1501. Kralj Vladislav i Venečani posredovanjem papinim sklopiše s Turcima mir.

1502. Posjetila je Veneciju kraljica ugarska Ana de Candalles.

1502—1503. Venečani, Hrvati i Ugri sklopiše mir.

1504. Dekretom od 19. III. uvede *Signoria* prvu državnu lutriju.

1511. Bio je jak potres u Veneciji.

1514. Sultan Szelim plijeni i pali Veneciju.

1515. Szelim radostan, što je pobijedio kralja Aladula, pošalje Venečanima glavu ulovljenoga vojvode od Kappadokie.

1520—1600. Venetsko slikarstvo: *Tintoretto.*

1521. Dužd Grimani.

1523 - 1534. Dužd Andreas Gritti. — 1254 Vienna Gritti udala se za Paula Contarinia. — 1534. Gritti i Lauš uz pripomoć Szelima navališe na Erdelj, ali ih Mailátk (Mejlan) pobijedi.

1537. Sultan Soliman zapali otok Korf, Zaczint, Cipar, gradjane potuče, a množinu ih odvede u sužanjstvo.

1539. Turci dobiše 300.000 škuda (1,200.000 kruna) od Venečana, sklopiše mir i oteše Rizan i Novo.

1550. Podignuta je akademija *dei Pellegrini.*

1551. Crkva sv. Juraja sagradjena je po osnovi Zuanna Zona.

1556. Venečanin Nikola Tartaglia napisao i izdao Algebru.

1558—1643. Venečanin Belisario Corner, slikar.

1561. Girolamo Priuli kovao je srebrni novac u Veneciji.

1562. Uredjene su granice izmedju Bosne i Venecije

1564—1616. Englez Wiliam Schakespeare napisao je slavno djelo *Mletački trgovac.*

1569. Nastala je velika skupoća. — Upali se barutana i prouzroči mnogo štete.

1570. Venečki *general* Marko Querin razori grad Mainu; — duždeva armada razbije 30.000 turske vojske, galije, i oslobodi 14.000 katolika.

1571. Dužd Alvis Mocenigo. — Venečani oteše Turcima grad Margaritan u Albaniji, te ga porobiše i razoriše.

1572. Venečani su opsjednuli Novi (Castel Nuovo).

1574. Venečani i Turci sklopiše mir.

1576. Venečani ratovahu protiv Senjana.

1584. Glavar Petar Amo, Venečanin, na Jadranskom moru ulovi udovicu Ramandan-paše tripolskoga i njezina sina s 400 osoba, te ih dade sve mrcvariti i i baciti u more, otevši im 800.000 dukata; poslije je je sultan Amurat zatražio zadovoljštinu, te bi glavaru

Ami odsječena glava i povraćeno sultanu sve oteto blago.

1592. Vojvoda Moro došao je do Spljeta, nu nije htio pomoći hrvatskomu generalu Lenkoviću kod navale na Turke.

1593. Venečani sazidaše u Gorici tvrdju Palmanuovu.

1595. Senjani oplijeniše Venečane.

1598. Venečani oplijeniše Novigrad.

1600. Venečani prodavahu robove, većinom Tatare, Ruse, Saracene, Mingelce, Bošnjake, Grke, Čerkeze i Alance, a robinje od 12 do 16 godina prodavahu po 40—60 dukata.

1601. Venečki dužd Marin Griman podmiti senjskoga namjestnika Josipa baruna Rabatu-Toskanskoga, koji je duždu zu volju glavnog senjskog kolovodju Martina Possedarića, Nikolu de Condu i drugove dao nedužne pogubiti, a ostale na stotine iz Senja protjerao. — Dne 31. prosinca Senjani probiše Kaštel, te Rabatu ubiše.

1610. Podignut je ceh brodograditeljski.

1613. Senjani oteše Venečanima galiju, puške i mnogo blaga, a ljude poubiše; radi toga Turci s Venečanima navališe na Senjane i pobijediše ih. — Poslije su Venečani još ratovali protiv Istre.

1615. Venečani ponovno oplijeniše Novigrad. — Venečani povedoše rat protiv Ferdinanda štajerskoga, upravitelja vojne hrvatske granice.

1616. Venečani robe oko Rijeke i po Istri.

1628. Za doček vojvode Ferdinanda II. toskanskoga u Veneciji potrošila je republika 50.000 dukata.

1637—1699. Utemeljeno je 16. kazališta — 1687. Predstavljala se prva opera.

1645. Turci pobijediše Venečane i oteše im otok Kandiju (Kretu).

1648. Venečki General Foskul, zauze gradove Klis i Skradin.

1651. Venečani razbiše Turke na moru.

1652. Dne 4. siječnja venetski dužd Franjo Molin s carem Ferdinandom III. sklopi u Beču poštanski ugovor, pisani su jedan te isti dan, a ipak stoji na Molinovom ugovora dne 17 veljače g.

1651., a to zato, jer Venečani od vajkada započimaju godinu dne 1. ožujka (ne 1. siječnja).

1663. Tiskana je obiteljska knjiga *Omučievič*.... in Venezia per Francesco Valvasense.

1668. Venečani razbiše na moru Duraj-bega i Turke i oteše im 5 galija, oslobodiše 1400 zarobljenika kršćana; — zarobiše 400 Turaka, Natolie-pašu, kotorskoga bega ciparskoga i novarinskoga; — Venečana je 250 poginulo a 500 ostalo ranjenih.

1669. Turci ustupiše grad Klis Venečanima.

1671. Ballarini, agent u Veneciji, izmišljao je mnoge dosjetke.

1678. Marino conte Angeli opredijelio je naslove, prema kojim su se imali metodički rasporediti. — Izvorna hrvatska listina u zemaljskom arkivu u *Zagrebu* o školskoj povjesti u Draganiću, koja citira venetske škude.

1683. Za vojne pod Bečem venetski general Cornaro baci Turke iz Dalmacije.

1684. Venetski prokurator (odvjetnik) Ferencz Mucznig pomoću rimskog pape Klementa X., hercega Florentinca i maltežkih križara pobijedivši Turke, zauze grad sv. Mavre sa 80 brončanih topova (lombarda) i s velikom zalihom hrane.

1685. Turci uz gubitak dvaju paša razbiše venetsku vojsku i oteše grad Sinj, ali im dotle Venečani oteše grad Koroni u Moreji (Grčkoj).

1686. Venečani oteše Turcima Modon (Methoni), Navarino i više grčkih mjesta.

1687. Venečani oteše Turcima Dardanele, Lepánto, Korint, Atenu u Grčkoj i Kotor (Novigrad), u kojem je još godine 1373. stolovao bosanski kralj Tvrdko Dračkі.

1688. Venečani su bili kod Negróponte (Egripos) u Grčkoj pobijedjeni, ali su ipak kod povratka oteli grad Knin. — Započela je nošnja cipela u Veneciji.

1689. Petar Ottoboni, Venečanin, postade papom, te se prozvao Aleksandar VIII.

1691—1724. Osnovana je Akademija *degli Animosi* (hrabrih) u veneciji, dok nije na njezino mjesto stupila *La Società Abriziana*.

1696. Vojvoda Delfin ote Turcima trg Drijeva (Gabela) na rijeci Neretvi.

1698. Venečani zirminskim mirom zadržaše Dalmaciju, izim Dubrovnika.

1699. Franjo Morosin, protjera Turke i zauze Primorje.

1709. Živio je profesor Joanes Polenus, pisac knjige za znanost i umjetnost.

1717. Venečani zapališe Mostar u Hercegovini.

1723—1769. Dužd Alvise Mocenigo.

1736. Nastao je Austro-turski rat.

1752. Dužd Frances Lored.

1754. Umro je pošljedni patricij Antonio Correr.

1767. Rodio se je herceg Markantonio Mocenigo, sin dužda Manina.

1774. Dužd Pavel Reiner.

1780. Giorgio Pisani, prokurator sv. Marka u Veneciji, bude odveden i zatvoren u kaštel San Felice u Veroni.

1782. Dodjoše ruski knezovi u Veneciju.

1788. Izabran bi prokuratorom Sebastiano Alvise Mocenigo.

1797. Pošljedni dužd Luigi Manin bio je opsjednut od francezke vojske, ali je ipak ustupio zemlju Austriji, našto venetska republika propade.

1804—1857. Venetski diktator Daniel Manin umre u Parizu 22. IX. g. 1857.

1805. Austrija poslije rata proti Francezkoj ustupi Veneciju Italiji.

1806. Napoleon imenova Veneciju vojvodinom.

1814. Venecija predaje se Austriji, a g. 1815. bi pripojena Austriji.

1848. Hrvatski general Juraj Jelačić (banov brat), vojevao je u Italiji, te se odlikovao u bitci kod Novare, Venecije i Brescie. (Juraj grof Jelačić umre 1901. u Zagrebu, te je pokopan na Mirogoju).

1851. Rodjen je italijanski pisac Pompeo Gherardo Molménti, koji je izdao povjest Venecije (568—1797.).

1852. Umro je francezki maršal Marmont.

1857. Austrijski generalgouverneur Radetzky.

1866. Poslije vojne predobitna Austrija ustupi Veneciju Italiji.

1888. Profesor Ivan Rabar

u Osieku preveo je Molméntia s italijanskoga jezika na hrvatski, a drugi pisci preveli su djelo na njemački i francezki jezik.

1900. Navršila se je 1256ta godina, otkako je vladao prvi vojvoda u Veneciji.

Bihać.

— Bijelo-hrvatski kneževski dvor Bijać od bijenja (bić — Bišće), na rijeci Uni u Bosni.

688. Stolovao je u njemu hrvatski kralj Porin (Porga).

837—864. Sjedište hrvatsko-dalmatinskoga kralja *Dalmacija* u Klussane (Klis).

852. Prvi put spominje se crkva sv. Marte.

890—903. Kneževina Mutimirova.

1000. Sjedište kliškog načelnika Florijana.

1020. Sagradjen je grad Sokol kod Une.

1168. Grčki car Emanuel osvojio je Ostrovicu.

1198. Herceg Andrija poslije pobjede u Humu dodje s vojskom preko Ostrovice u Krupu.

1209. Kralj Andrija dao je Bihaću privilegij.

1250. Došao je kralj Bela i dao Bihać obzidati, a puku podijelio pravice i sloboštine.

1264. Sjedište župana Mihalja sanskoga.

1266. Sazidana je crkva sv. Antuna, poslije pretvorena u džamiju Fetiju.

1271. Sjedište hercega Stjepana, koji je podijelio puku sloboštine.

1277. Sjedište načelnika Jakova.

1326. Ban Mihalj (Mikac) ostavio je nješto vojske u Bihaću, pa se povratio u Ugarsku.

1330. Kralj Karol dade vitezu Nikoli Ostrovicu.

1330—1343. Sjedište kneza Ivana Nelipića, šurjaka kneza Kurjačića.

1334—1501. Opstojala je katolička crkva sv. Križa u Maloj Kladuši.

1337. Knez Nelipić primio je od bribirskih knezova odštetu od 5000 libara, te im povratio njihovu Ostrovicu.

1343. Umro je knez Nelipić i ostavio sina Ivana II. i udovicu Vladislavu, rodjenu Kurjačić (Kačić).

1345. Bosanski ban Stjepan Mileševič, kao saveznik Ljudevitov, navalio je na

udovu Kačić, te je ona kralju Ljudevitu predala Bihać; dotle je pako knez Mladin III. obranio proti Ljudevitu svoje gradove Klis i Skradin, a Pavao Banić Bribirski Ostrovicu na Uni.

1347. Juraj III. Bribirski (Šubić) ustupio je Ljudevitu Ostrovicu i primio od Ljudevita Zrinj.

1347—1361. Juraj III. nezove se više Bribirski, nego knez *Zrinjski*.

1358. Opustio je Bihać.

1360. Kralj Ljudevit poveljom nagradi knezove Dionizija i Pavla Babonića i preda im na dar grad Krupu.

1380. Na saboru u *Zagrebu* bile su zastupane županije dubička, vrbaška, sanska i mrenska.

1387. Bosanski kralj Tvrtko zauzeo je Ostrovicu.

1392. Sjedište kneza Nikole Paližne (Palikuća) u Ostrovici.

1395. Sjedište sudca Stjepana, koji je imao bihaćki pečat.

1398. Hervoja Vukčić osvojio je sansku i dubičku župu, porobio je Zrinjskoga, pa se prikučio k Bihaću i g. 1403. razbije Ugre kod Bihaća.

1405. Vojska kralja Sigismunda na juriš zauze grad Bihać, kod kojega bi smrtno ranjen hrvatski ban Pavao Bišten (Bišaglić od Duvna?); Sigismund izdade povelju Bihaću.

1409. Ostrovicu kupiše Venečani od bosanskog generala Sandalja za 5.000 cekina.

1412. Sigismundci oteše Ostrovicu, te dne 15. XI. piše kralj Sigismund u Bihaću Trogiranima pismo, u kojem ih poziva, da se dignu na Venečane.

1415. Sagradjen je grad Ripać na rijeci Uni.

1422. Njeko vrijeme boravio je u Bihaću kralj Sigismund.

1426. Kralj Sigismund ustupi Bihać banu Nikoli.

1431. i 1434. Kralj Sigismund poveljom nagradi knezove Frankapane, predavši im na dar grad Ripać; — 1434. Sigismund izdade potvrdu Stjepanu, sinu bana Nikole Frankapana o zalogu Bihaća na 42.000 dukata.

1434—1490. Bihać je povraćen Frankapanima.

1440. Sjedište sudca Dujma.
1442. Sjedište sudca Ratka.
1442—1450. Ban Petar Talovac (Talenović, Hercegovac) upravljaše gradovima Ključem, Klisom, Kninom, Ostrovicom i Skradinom.
1449. Ban Vladislav Egvar otme Frankapanima više gradova, jer su bili pristaše cara Maximilijana protiv Vladislava.
1453. Knez Martin Frankapan sagradio je crkvu i kloštar Trsatski.
1456. Plemići Krešići Bošnjani podignuše Vranograč dozvolom kralja Vladislava.
1468. Kapitan Blaž Magjar otme Bihać i porobi Frankapane, jer su potonji tobož šurovali sa Turcima i Venečanima.
1470. Magjar postade banom.
1480. Sjedište sudca Tome Kosovića od Cetina i Kotora.
1490. Ban Ladislav Egvar oduzme grad Frankapanima.
1491. Povraćen je grad Frankapanima; — Turci osvojiše grad Ripač.
1498. Turci oplijeniše Ostrovicu.
1500. Ban herceg Ivan Korvin stolovao je i uredio kraljevski sud u Bihaću.
1505—1508. Ban Andrija Bot.
1506. Ban Berislavić potuče Husrev-bega na ušću Une u Savu.
1512. Ban Emerik Pereni.
1513. Ban Petar Kružić kliški potuče Turke.
1519. Ban Pereni i Berislav (Belavić?) pod Korenicom pobijediše Turke.
1521. Turci zauzeše Ostrovicu.
1524. Turci su bili pod Krupom pobijedjeni.
1526. Sazvan je hrvatski sabor u Bihaću.
1527—1528. Sjedište kapitana Erazma od Turna u Bihaću.
— Sjedište kapitana Nikole Jurišića Senjanina.
1528. Sjedište kapitana Jakova Ravnikare.
1535—1538. Sjedište kapitana Petra Keglevića Bužimskoga i njegovog tajnika Juraja Bišćana.
1537. Sjedište hrvatskog *generala* Ivana Lenkovića, Šibeničana.
1538. Turci zauzeše Dubicu i Jesenovac.
1539. Sjedište kapitana Bartola Ravnikare Fočanina.

1540. Sjedište kapitana Martina Gala.
1541. Zrinjski zapališe Dubicu i Kamengrad.
1543. Kapitan Petar Keglević sa Hrvati razbije Turke kod Otočca.
1544. Sjedište kapitana Juraja Sauera; — Ulama-beg i hercegovački Malkoč-beg osvoje Liku, te ju pripoje Bosni.
1549. Sjedište sudca Glavića Bosnjaka.
1553. Ivan Hoisić, kapitan Nikole Zrinjskoga, provali u Krajinu, te potuče Turke kod Une.
1555. Malkoč-beg utvrdi gradove Bunić i Perušić u Lici.
1558. Sjedište kapitana Juraja Zobelsberga.
1560. Turci osvojiše gradove Lišnicu, Novigrad i veći dio unske doline prema Buševiću i Krupi. — Sjedište kapitana Mihalja Spalatina.
1561. Turci i opet osvojiše Lišnicu.
1565. Sokolić-beg, Sarajevac, otme grad Krupu na Uni i pobijedi kapitana Matiju Bakića, koji se u Uni utopi. — Sjedište kapitana Adama Schramfa.
1566. Sjedište sudca Juraja Gradanovića iz Kozice.
1568. Kliški sandžak Ferhat-beg, Sarajevac, zauzeo je Ozren, Brodin i Bijelu Stenu.
1573. Sjedište kapitana Fridrika Višnjegorca i sudca Lovrinca Vukoslavića.
1573—1579. Sjedište kapitana Sebastijana Lamberga.
1576. Ferhat paša zauzeo je Bužim, Cazin i ostale dvorove u okolici Une. — Sjedište sudca Franka Kaptolovića.
1577. Turci osvojiše Ostrožac, Sračicu, Smrčković, Izačić, Topusko, Gvozdansko, grad Zrinj, Veliku Kladušu, Sturlić (Stublić), Podzvizd, Peč i Mutnicu.
1578. Turci osvojiše grad Dubovac, Pernu, Dabar, Prozor kod Otočca i Drežnik, opsjednuše Metliku, popljačkaše okolicu Novigrad na Dobri i kaštel Herendić na Mrežnici, Cazin i Ostrožac, koji je postao sijelom sandžak-bega. — Urotnici uloviše bana Bizana. — Khevenhüller osvojio Cazin. — Sjedište Ivana Kolonić-Mileševića i Benka Krainera.

1579. Nadvojvoda Karlo Štajerski sagradi Karlovac. — Sjedište upravitelja Panera u Bihaću.

1580. Wajkard Auersperg izmedju Ostrožca i Steničaka, general Vid Kislin kod sv. Jurja pod Ostrožcem (kod Une) razbiše Turke. — Sjedište Franje Rössela.

1581. Sjedište kapitana Danila Obričana.

1582. Turci oplijeniše Slunj.

1583. Turci oplijeniše Baniju i Hrastovicu na rijeci Kupi i Bosiljevo.

1584. Ban Tomo Erdödy, Just Josip Turri, razbiše 2000 turske vojske kod Slunja. — Sjedišta kapitana Ladislava Moreja, Jakova Pranka i Franje Hornera.

1585. Tounjci i Oštarci pobijediše Turke kod Ogulina.

1586—1590. Sjedište kapitana Dornberga.

1587. Doletjela je velika množina gusaka i raca u bihačku mlaku, gdje su noću silno gakale, pa ih je svaki pojedinac po sto i dvijesto komada poubijao, meso im posušio, te se njima dugo častio.

1588. Sjedište sudca Nikole Želkovića Hercegovca.

1589. Turci zauzeše Ripać.

1590—1592. Sjedište kapitana Krištofa Obričana (Oblačić?) i Ivana Vranića, te Nikole Zemlića (Želović Hercegovac?).

1591. Dvadeset osam Turaka probilo je modruški zid i zasužnjilo 76 djevojaka.

1592. Njemački glavar Kristof Lamberg izdajom predade grad bosanskom *Haszan paši Predojeviću*, koji je *dao 2000 katolika poubijati*, a ostale zarobiti. — O tom svi turski povjestnici šute.

1592—1878. *Vladahu Turci.* — Namjestničko sjedište u Banjojluci.

1593. Khevenhüller otme Sinan-veziru grad Cazin. — Sjedište Murat age.

1594. General Lenković zapalio je Bihać, oslobodio 1200 katolika i oteo Kostajnicu.

1595. Sjedište sandžak Rustem bega.

1601. Bihaćki Turci oplijeniše Lešće i zasužnjiše preko sto katolika. — Karlovački pukovnik Daniel Frankol porobi Krbavu i ubije Hali-

bega Memibegovića u planini Udbini.

1621. Murted paša popravi i utvrdi Bihać, Tržac, Cazin, Bužim, Stijenu, Kostajnicu, Kraljevo i Liku.

1624. Ban Zrinjski razbi Kostajničane.

1625. Turska i Hrvatska uravnaše medje na Krajini do Karlovca i Siska.

1634. Gašpar Tržački (Frankapan) potuče glavara Derviš-agu-Huduragića, odsječe mu glavu, koju sa sobom ponese uz 40 sužanja i 300 komada velike živine.

1635. Tržački je razbio kapitana Duralija.

1637. Hasan aga Jankovića pobije i zasužnji.

1639—1676. Sjedište kapitana Idris-bega i Mahmud ef Zeničaka Hercegovca (Želković?).

— *Namjestničko sjedište u Travniku.*

1640. Petar II. Keglević iz Turske odvede Srbe.

1641. Ban Ivan Drašković potuče Kladušane.

1642. Gašpar Tržački ote Turcima stari grad Perušić, te ga razori. — 1645. Tržački ote i razori grad Cetin, oplijeni Zavalje, oslobodi 1200 katolika.

1649. Petar Zrinjski porobi Turke u Klokotu i okolo Izačića (kod Une), a Delipašu Badnjevića Livljanina (Barghelić?) i 104 Turaka ulovi, pa se sa velikim dobitkom povrati.

1655. Otočki glavar Andraš Gušić i Petar Zrinjski razbiše Turke, a Korenicu oplijeniše.

1656. Knez Juraj Tržački potuče Musztaja bega pod Križanić-Turnom (kulom).

1661. Otočani ubiše svoga glavara Jakoba Portnara na Gackoj (Gezege). — Petar Zrinjski zapali Ostrožac.

1676. Kapitan Kristof Delisimonović-Turan (-ski) potuče Musztaj bega Nikolića, te mu Kačić Otočanin od senjske Krajine odsječe glavu.

1679. Dragić Harambaša na zapovijed Karlovačkog generala Herbersteina naseli Srbe iz Like u Brinj, a Novljani se predaše Senjanima pod harač. Radi ove seobe bilo je nemira. — Tri stotine Senjana započe robiti pod Novim u Lici i ugrabi veliki plijen; no kod povratka, dok su jedni igrali kolo, drugi spavali, a raztrgani konjanici pola-

zili turske kule, dotle su ih sakupljeni Turci dostigli i oteli im sav plijen, ubili 21 Senjanina a 8 ih zasužnjili. — U boju je palo i 30 Turaka.

1683. Za vojne pod Bečem Otočani su oplijenili Turke u Zavalju.

1685. General Herberstein popali turska sela u Lici i Krbavi.

1686. Senjski markez Parella oplijeni Novo u Lici, te izgubi svoga sestrića.

1687. Hrvati spališe Jezersko i Stijenu na Uni, a Turke u Cazinskom polju i pod Tržcem razbiše.

1688. Brinjani od Senjske krajine pobiše se s Turcima pod Ostrožcem.

1689. Na dan sv. Petra 500 Hrvata potuče 12.000 Turaka i uloviše bihaćkoga glavara Sara bas ćehaja na Zrinjskom polju. — Karlovački general Josip Herberstein zauze grad Belaj i mnoga mjesta po Lici, Krbavoj i Udbini; 1690. Herberstein opsjedne Bihać i razbije Turke; — radi zla vremena ostavi opet Bihać. — Sjedište Osman-age Poprženovića.

1695. Sjedišta Mustaj bega Badnjevića, Tatar Mustaj bega i Idris Kapitanovića.

1696. Herceg Auersperg i ban Batthyány sa 12.000 hrvatske i šest četa (bataljona) njemačke vojske opsjednuše dne 19. lipnja Bihać, ali ga ne osvojiše.

1697. Turci pobijediše karlovačkog generala Karla Auersperga s 13.000 vojnika i 32 topa u Bihaću.

1698. Daltaban-paša u Krajini popali do 1000 kuća, poruši grad Novi i tvrdju, pa sa velikim plijenom uzmakne.

1704. Sjedište Mustaj-paše Ferhadpašića.

1707. Pašin ćehaja popravi Bihać.

1718. Sjedište Ali bega Kovačić-Livljana.

1719—1722. Sjedište Tatarina Mustafe paše Idrisa.

1722. Sjedište od Kuli-Vakufa.

1723. Sjedište kapitana Idrisovića.

1724. Sjedište kapitana Idrisovića.

1727. Sjedište Ahmet bega Jusuf-Begovića.

1737. Turci pobijediše generala Raunacha u Ostrovici.

1739. Sjedište Ibrahim-paše.

1749. Pogorio je veći dio Bihaća.

1769. Sjedište Hasan bega Ibrahimpašića.

1788. Buntovni Muj aga i Zulf aga Džaje oboriše se s Krajišnicima na Bihać, te protjeraše gradskog kapitana; — poslije bi buna ugušena.

1791. Turska izruči Svištovim (Swischtov) mirom Austriji krajeve oko Cetina, Rakovca, Drežnika, Lapca i Srba.

1809. Kada je u travnju francezki general Marmont s 12.000 vojnika potukao i zarobio u Dalmaciji generala Stojčevića s 10.000 hrvatskih graničara, tada je pukovnija Rebrovićeva uzmaknula u Liku, te odanle Turke i Hilmi pašu protjerala.

1815. Popravljen je Bihać.

1824—1850. Sjedište Mehmed bega Bišćevića.

1836. Turci potukoše karlovačkog generala Waldstättena kod Zavalja.

1849. Pobuniše se krajišnici radi vojnog popisa.

1850. Sjedište Jakob bega.

1851. Bosanski Omer paša (Latas) zauze tvrdju.

1851—1865. Sjedište austrijskog konsulata.

1863. Sjedište Hilmi kajmakama.

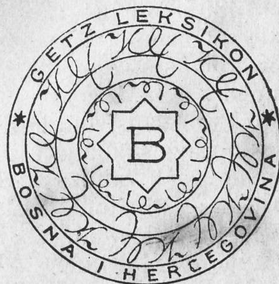
1865. Preustrojstvom bosanske uprave spadalo je pod Bihać šest sandžaka (okružja): Prijedor, Kostajnica, Stari Majdan, Ostrožac, Krupa i Ključ.

1877. Sjedište Husejna efendije Karabegovića mutasarifa.

1878. Dne 21. IX. Austro-ugarski general osvoji grad Bihać, koga su mu predali posljednji turski častnici Miri-beg i Hasan-aga. — Zatim je okružje bihaćko podijeljeno na 1. Bihać, 2. Cazim, 3. Ključ, 4. Krupu, 5. Petrovac i 6. Sanskimost.

1895—1896. *Hrvat. društvo Bihać* sa svojim predsjednikom *Don Franom Bulićem*, — iskopa uz mnoge starine i najznamenitiji sarkofag s nadpisom hrvatske kraljice *Jelene* (supruge Mihalja od g. 920.).

1900. Navršilo 650 godina, otkako je kralj Bela dao obzidati Bihać.

PRVO DOBA.

254—1010. Vladahu razni vladari.
— Bribirani kamenovali su sv. Maksima (Cron. de Sane. Istra).

273. Rimski car Aurelijan Sremljanin potuče 320.000 Gota i Misijanaca, a ostali pobjegoše u hunske (ugarske) gore.

310. Pokrste se Sloveni i car Konštantin Veliki, rodom iz Niša.

460. Vladao je kralj Kunimund Istrijanin, koji je potukao hunskoga kralja Dinčića (Dinčižića) u gradu *Bossanyu,* ali je i sam pao.

528. Rimski car Justinian, Sloven; rodjen u Prizrenu (Raškoj = Misiji).

535. Kraljevao je Konštantin nad Dalmatincima i Istri.

541. Slovenac Ostrivoj Got zauzeo je slovensko-dalmatinsko kraljestvo, te sagradio Ostrovicu na Uni i Gradac u Štajerskoj.

600. Rimski car Mauricije (zet cara Tiberija) prozva za pape Gregorija svoju ilirsku (slovensku) zemlju *Slavonija.*

638. Francezki (franački) kralj Dagobert podloži Avare svojoj vlasti.

640. Hrvat *Ban* protjera Avare i osvoji prostor od mora do Dunava i Mure. — Od to doba zove se zemlja zauzeta po Hrvatu Banu *Hrvatska.* — Po imenu Banovu zvahu se kasnije svi banovi hrvatski istim imenom.

688 Kralj *Porin* je vladao u *Hrvatskoj.*

750. Kralj *Sadimir* je vladao nad Dalmatincima i Slovencima.

756. Sv. Kralj *Budimir* je vladao nad Hrvatima i Dalmatincima.

782. Vladahu Carigradjani.

819. Dragomus pogibe u ratu protiv svoga zeta Ljudevita na Kupi u Hrvatskoj.

827. Saraceni (Arapi) prvi put navališe u Slavoniju.

828. Kralj *Tomislav* (Mihovil) je vladao nad Dalmatincima i Hrvatskoj.

837. Po smrti Tomislava kraljevao je *Dalmacij Trpimir,* koji je g. 839. potukao Venečane.

864. Kraljevao je *Demogoj* u Dalmaciji i Hrvalskoj.

872. Po smrti Demogoja kraljevao je *Sebeslav.*

878. Vojvoda *Ludovik* ubije Sebeslava i poče kraljevati u Dalmaciji.

DRUGO DOBA.

880. *Sveti Cyril i Methodio. Biskup, i Apostoli Naroda slovinskoga, koji Bulgariu, Serviu, Slavoniu, Bosnu, Dalmaciu, svu Moskaviu, Polloniu, Boemiu i Moraviu na poznagne prave virê okrenusce.* [Martirolog. Rum. in notis. Bar. Joan de Pessina. Maurus orb. de Reg. Slav.] — U ovim zemljama i danas se sabiru milodari, kojima se podupire hrvatska škola u *Istri.*
— Od to doba prvi put se spominje zemlja *Bosna.*

969. Neretvani su iz gore Gargane Saracene iztjerali i potukli.

990. Knez Vukotin Vladimirović-Mostarac bio je prvi gospodar Kaštela i Hercegovine. — 1010. Vukoslav zadobi izvrstnu diplomu od bosanskog bana *Cotromàna,* kojom mu potvrdjuje plemićka dobra Neretvu i Krupu protiv hercega Stjepana. — Ovaj potonji je *prvi* slovenski herceg, a po ovom zadobi zemlja ime *Hercegovina.* Evo imena ovih znamenitijih Vladimirovića (Uladmirouića) i diplome i to od godine 990: Vukotin; — 1010.: Vukoslav; — 1387.: Radoš; — 1446.: Villemiro; — 1461.: Radivoj; — 1551: Vladislav; — 1563.: Fra Daniel: — 1620.: Šimun; — 1647.: Ivan; — 1684.: P. Antun; — 1685.: Nikola; — 1700.; Fra Šimun; — 1704.: Juraj: — 1751.: Fra Luca i Fra Paska.

1010—1464. *Vladahu Kotromanovići.* Za vlade Arpadovaca bijahu banovi, i to: *Juran;* — *Nikola;* — *Cajalisio;* — *Coloman;* — *Brencon;* — *Saracen; Domaldo;* — *Petar; Primislav;* — *Osorio;* — *Dragan;* — *Stanoe;* —

Vukmir; — *Ivan*. — U to doba rodio se Varsajko Kačić, od reda sv. Arnira u Dalmaciji. — Od Varsajka je sin Baran, a od Barana *Vukašin*, Vukić, Andraš i Baran II.

1019—1059. Vladahu Carigradjani.

1042. Stjepan Vojković (Volslović), Trebinjčanin, zauzeo je Trebinje, Srbiju i Drinopolje (Traciju), a zatim je njegov sin Mihalj s Grcima sklopio mir.

1059. *Pridalisuse Boscgniaci Beli Kragliu Ungarskomu s ugovorom, da oni svoje bane imadu obirati, i bi odabran za bana Ivan Kotromanovich.*

— Od to doba bijaše Bosna *izborna banija*, a kasnije izborno kraljevstvo, pa su za krunom bosanskom sezala i sva moćnija vlastela i velmože bosanske.

1067. Papa Aleksander II. (Benedeto) podloži Bosnu u *crkvenim* stvarima hrvatsko-spljetskoj biskupiji, te spominje *prvoga biskupa* Petra i prvo biskupsko sijelo Brdo (sada Blažuj kod Sarajeva).

1114—1131. Ugarski kralj Stjepan ratovao je protiv Grka.

1115. Grubiša (Grubčević Neretvanin), sinovac dalmatinskoga kralja Juraja, zamjenio ga na vladi.

1137—1153. Vladislav, brat kralja Gejze, prenio je sjedište svoje vlade u Bosnu.

1141. Vladislav, II. biskup bosanski.

1150. Mikleuš (Milovan), III. biskup (unuk *Vukašina* Kačića).

1153—1166. Banovao je Božić (Borić) Cetinski, koga su g. 1166. Grci pobijedili.

1167. Grci pobijediše Ugre i vladahu Bosnom do g. 1180.

1171. Radoš (Kačić), IV. biskup.

1180—1204. Za bana Stjepana Kulina Mileševića bila je *najsretnija Bosna*.

1196. Sv. Dominik utemeljio je svoj red *Dominikanski*. — U ovom redu jesu znamenitiji: — *Blaxenii Karlo Scaky Demetrija Bana slovinskoga sün, Reda svetoga Dominica, cinnü sveti xivot puno vrimena, pakse dülü ù slavu nebeskù* [Sigismund Ferr. locco cit. Tomko in Fecund Sanct Illyrice].

Blaženi Jakov Slavonac; — dični Fra Augustin Bošnjanin; — Fra Grgur Jakšić; — Fra Grgur i Fra Nikola Dalmatinci.

1197—1199. Vladao je herceg Andreas.

1198. Sv. Franjo assiski utemeljio je svoj red *Male braće* i posjetio *Zagreb*.

1200. Danilo, V. biskup.

1204—1232. Stjepan Kulinović, sin Kulina.

1221—1226. Herceg Bela.

1226—1241. Hrvatski herceg Koloman.

1232—1250. Radi domaćih nemira padala je snaga Bosne.

1232—1271. Ban Matej Ninoslav.

1233—1238. Blaženi Ivan, IV. biskup, dominikanac.

1234. Sjedište kneza Sebislava u Usori.

1234—1239. Trajale su *križarske vojne*.

1238—1270. Ponsa, VII. biskup, Dominikanac.

— Herceg Bela dao je podići stolnu crkvu sv. Petra s kaptolom u mjestu Brdu (Blažuju).

1239. Slavonski vojvoda Koloman imenovao je Ponsu *prvim djakovačkim biskupom*. — Sagradjeno je više tvrdjava u Bosni.

1242. Tatarski herceg Batthus uzmakne iz Banije.

1244. Kralj Bela pobijedi Ninoslava.

1246. Sjedište bosanske herceginje Agneze.

1247. Bosanska biskupija podložena je nadbiskupiji kaločkoj.

1249. Knez Babonić od Vodike sagradi grad Blagaj na rijeci Sani.

1251. Bela je imenovao Šubiće knezovima od Bribira.

1268. Herceg Bela stolovao je u Bosni.

1270—1300. Rolando, VIII. biskup; — Andrija, IX. biskup; — Toma, X. biskup.

1272—1290. Ban Stjepan Kotromanović, zet srpskoga kralja Stjepana Dragutina.

— Henrik ban od Usore i Sale (Soli).

1273. Ban Egedie stolovao je u Bosni.

1274—1283. Kraljica Elizabeta herceginja *Slavonije, Mačve i Bosne.*

1279. Ban Ugrin stolovao je u Bosni.

1282—1314. Razkralj Stjepan Dragutin vladao je

Bosnom, Mačvom, Braničevom, Belgradom i Srijemom.

1283. Bosanska povelja od bana Prijezde (zeta Babonića) radi rodbinstva nalazi se u blagajskom arkivu.

1288. Raški kralj Stjepan Nemanić (Urošević) zauze Bosnu, koju izgubi g. 1289.

1291. Hrvatsko-dalmatinski ban Pavao Dalmatin i sin Mladin II., knez bribirski (Šubić), pobijediše Nemaniće i zauzmu Bosnu.

1299. Pavao (Šubić) postade gospodar Bosne. — 1307. Dvije izvorne povelje Pavla Šubića — nalaze se u hrvatskom zemaljskom arkivu; — Pavao umre god. 1312.

1300—1322. Bila je *banska čast naslijedna.*

1301. Nikola, XI. biskup; — Grgur, XII. biskup; — Benedikt, XIII. biskup, dominikanac.

1302. Dne 11. VI. ban Mladin I., izdade trgovcima grada Spljeta povelju, da slobodno trguju po južnoj Hrvatskoj i Bosni.

1304. Patareni ubiše Mladina I., brata Pavlova.

1304—1322. Ban Mladin II., Bribirski (Šubić).

1312. Kralj Karol posjetio je Bosnu.

1314. Ban Mladin II. postade venetski plemić.

1317—1334. Petar II., dominikanac, XIV. biskup stolovao je u Djakovu.

1319. Papa Ivan zamoli bosanskoga kneza bana Mladina, da uništi patarene (manike = manese) i haeretike.

1322. Kralj Karol pozvao je Mladina II. u Knin, te ga okovanoga otpravio u Ugarsku, i ujedno ukinuo nasljednu bansku čast u njegovoj obitelji.

1322—1353. Stjepan II. Kotromanović; — 1324. Stjepan osvoji Hum, Neretvu, Cetin, Duvno i Livno; — 1326. Stjepan postade bosanski knez; — 1327. postade gospodar Usore, Sale i knez humski; — 1333. prodao je Dubrovčanima Ston, Medjimorje i Nest; — 1338. ratovao je proti knezu Ivanu Nelipiću; — 1339. podignuo je samostan Mileševo i namjestio braću sv. Franje (red od g. 1198.); — 1342. zauzeo je Glamoč i druga mjesta; — 1346. Stjepan izgubi mnoge gradove, koje mu

je oteo raški vladar Stjepan (Otac Uroša); — 1353. Stjepan postade hercegom i vazalom kralja Ljudevita.

1328. Vladislav (brat Stjepana II.) oženi kneginju Jelu (kćer Juraja) klišku.

1336—1348. Lovro, XV. biskup.

1347. Dozvolom pape Klementa VI., Franjevci preuzmu posjed Djakovo, u komu podignu svoj samostan.

1348—1349. Ivan 2. XVI. biskup.

1349—1356. Fra Peregrin, XVII. biskup po narodnosti Sas, bio je generalni vikar bosanski. — Prenio je svoju stolicu i kaptol iz Bosne u Djakovo — sagradiv si u Djakovu dvore i stolnu crkvu. Od to doba *bosanski biskupi* stoluju u *Djakovu.*

1353—1464. *Vladahu Trvtkovići-Kotromanovići.* — Elizabeta (kći Stjepana II. Kotromanovića) udala se za kralja Ljudevita XVII. 3/

1353—1464. Stjepan III. Tvrtko, sin kneza Vladislava i sinovac Stjepana II. Kotromanovića.

1353. Stjepan III. izdao je isprave u Djakovu.

1356—1357. Petar 2., XVIII. biskup.

1358—1370. Borbe sa Srbijom i Bugarskom,

1363—1376. Vojvoda Vuković-Hrvatinić (otac Hervoje) stolovao je u Livnu.

1366. Trajala je vjerska buna u Bosni.

1371. Kralj Tvrtko Popović, sagradi Novi u Buči-Kotoru.

1375. Tvrtko je oženio Doroteju, kćerku bugarskoga cara Ivana Sracimira; — 1375. stolovao je u svom dvoru Bobovcu.

1376. Utopio se Uglješa (brat kralja Vukašina), Hrelja (Reglja) Bošnjanin; — knez Grebljanović srpski; — Tomanović Hercegovac, no ipak je Vukašin (Vukoslavić) na konju preplivao rijeku Maricu, a dok je kod izvora pio vodu, dotle ga je ubio njegov sluga Nikola Narsoević (Harsoević), radi kolajne i zlatnog križa, što ga pod vratom nosio; — Vukašina naslijede sinovi *Kraljević Marko*, Andrija, Ivaniš i Mitar, te su davali sultanu harač. — Šumski požar uništi

mnogo zvjeradi i patarenske stanove. — Po smrti raškoga kralja Vukašina vladao je Tvrtko, *prvi bosanski kralj.* — Po imenu Tvrtkovu zvahu se kasnije svi kralji bosanski istim imenom. Od to doba spominje se i rudarska varoš *Srebrenica.*

1376—1391. Stolovao je Tvrtko u gradu Trogiru; — 1377. Tvrtko je kraljevao nad Srbima u Bosni i Primorju; — 1380. izdana je povelja Stjepana Tvrtka, a nalazi se u narodnom muzeju u Budimpešti; — 1382. Tvrtko poveljom dozvoli *trgovanje* s vinom i soli u Novigradu; — 1387—1389. Tvrtko kao takmac Sigismundov; — 1389. Tvrtko zauzeo je Ostrovicu. 1390. Tvrtko prozvao se kraljem hrvatsko-dalmatinskim.

1386. Kraljica Marija i mati joj Elizabeta podjoše iz Ugarske k svomu djedu Tvrtku u Bosnu, ali ih u Djakovu zateče hrvatski ban Ivan Paližna, te ih zarobi.

1387. Kralj Stjepan knezu Radoši potvrdjuje dobro Bročno i Glibuško; — Ban Paližna iz straha pred kraljem Sigismundom pobjegne na dvor Tvrtka; — Paližna zauzme gradove Klis i Kotor; 1388. Paližna s Usorima navali na Srijem, nu iz busije udare Ugri i potuku mu vojsku, našto se urote Šibenik, Skradin i Bribir proti Tvrtku i Paližni; — Paližna umre g. 1391.

1387—1408. Ivan Mrnarić, XIX. biskup, Hercegovac, rodjak kraljevića Marka.

1388. Sain-paša *prvi put* sa 18.000 Turaka provali u Bosnu, nu udariše na-nj Vlatko Vukić, Radić Fočanin i Zenković (Senčević-Milešević Hercegovac) sa 7.000 Herceg-Bosanaca, te mu hametom potuku vojsku.

1391—1401. Kralj Stjepan Dabiša, brat Tvrtkov.

1392. Za bana Hervoje banjalučkoga i jajačkoga. Turci *drugi put* provališe u Bosnu.

1392—1401. Kraljevao je Stjepan Dabiša Popović (brat bana Tvrtka od Drača); — 1392. Dabiša izda u Sutisci Hervoji povelju; — 1393. Dabiša prestaje se zvati kralj Hrvatske i Slavonije, te umre g. 1401.

(Klaić u svojoj povjesti II. str. 270. tvrdi, da je Dabiša umro g. 1395.).

1398. Turci *treći put* zajedno sa srpskim pomoćnim četama provališe u Bosnu, te ju silno oplijeniše. — Kralj Tvrtko dade diplomu knezu Kostaniću iz gornjeg Primorja. — Sveznadar Borić-Petrović stanovao je u Mostaru, a Ivan Januović, vjećnik; — Ivan Mikajlović, predsjednik; — Radinović; Radosaglić; — Radivojević; — Divčić; — Milatović; — Ostoić i Sviloević stanovali su u Bosni.

1401. Po smrti Dabiše, kraljevao je sin mu Tvrtko, ali mu ote kraljestvo Ostoja Kristić (Kačić), koji je protjerao kralja Tvrtka.

1401—1435. Kraljevao je Ostoja Kristić.

1403. Kristić je vojevao sa 4000 momaka protiv Dubrovnika i protiv Hervoje Jajačkoga. — Mačvanski ban Ivan Morovićki stolovao je u Bosni.

1404. Kralj Ladislav Napuljski darovao je junačkomu banu Hervoju banjalučkom grad Spljet i otoke Brač, Hvar i Korčula. — Hervoje bio je silan plemić (kao što i Kačići), koji se više puta podignuo i više puta s prijestolja zbacio svoga bosanskoga kralja, a kovao je vlastite novce.

1406. Kralj Sigismund pomoću Hervoje zauze Srebrenicu i mnoge gradove u Bosni. — I drugi put provali, te pobijedi bosanskoga junačkoga generala Sandalj Aranića (Hranića) od Bročna. — Ovaj Bročanin bio je prvi bosanski general. Po junačtvu njegovom, zvahu se kasnije svi vojskovodje *generali.*

1407. Kristić sa Sigismundom sklopi mir, nu borio se i dalje protiv Hervoje.

1408. Kralj Sigismund i Hervoje sklopiše mir. — Sasječeno je 126 bosanskih patarenskih plemića.

1409. Prodana je Ostrovica Veneciji.

1410—1426. Benedikto 2, de Benediktis, XX. biskup.

1411. Kralj Sigismund pomoću Hervoje pobijedi Kristića. — Dolnje krajeve ostavi Hervoji, a vojvodinu Usoru povjeri palatinu Ivanu od Gare. — Oblast Soli dade mačvanskom banu Ivanu Moro-

vicu Srebrenicu pokloni Stjepanu Lazareviću, dok Trebinje s Podrinjem ostade Kristiću.

1415. Dodjoše Ugri, Hrvati i Bošnjaci u despotovu državu Rašku proti turskomu Sultanu Musi (Kesedžiji), ali odustaše od rata; — Hervoja pomoću Turaka pobijedi Kristića i bana Morovića od Zvornika, a bana Pavla Kupora (Clupcović Slovjen), dade zarobljena ušiti u volovsku kožu i baciti u vodu. — Od to doba Turci predvodjeni po Zeč Meleču (Melinić) počeše pašovati u Taslidži, Čajniću, Foči i Nevesinju.

1416. Umro je herceg Hervoja, koga naslijedi sin Balša Banjalučki, koji umre g. 1421. — Ostoja Kristić protjera svoju ženu Grubu (Kujevu) i uze si udovicu *Jelicu* Hervoj, nu radi toga se digla silna vika, te su ubili Pavla Radjelovića Fojničana, te Kristić sa Petrom Pavlovićem (sin Pavla Fojničana) pobježe u Bobovac, za to su bosanski velmože odabrali kraljem Stjepana Jablanovića Neretvanina.

1418—1439. Ishah-beg 1. stolovao u *Foči*. — *Od to doba Bosna imade turske namjestnike* (od 1—264. najme do g. 1878.).

1419. Glavar Vladislav učinio je mnogo nepravda, pa ga Srebreničani ubiše.

1419—1421. Vladao je Stjepan Ostojić.

1420. Despot Stjepan radi ubojstva Vladislava strogo kazni Srebreničane.

1426—1435. General Sandalj, u poveljama pisao se *milošću i darom božjim velikoga sultana Mehmed bega;* — Sandalj umre g. 1435.

1428—1442. Dioniz de Jakčić, XXI. biskup biogradski.

1433. Alibegova vojska razbijena je u Hercegovini i Albaniji. — Bijesnio je vjersko-gradjanski rat. — Srpski despot zauze Zvornik i Usoru.

1435. Umrli su bosanski kraljevi Jablanović i Kristić.

1435.—1443. Kralj Stjepan Tvrtko II. Tvrtković.

1436. Ishak-beg (bosanski namjestnik 1.) pripojio je grad Vrhbosnu (Sarajevo), Zvornik i Srebrenicu bosanskome begluku (vladi).

— Ban Mato Talovac osvoji grad Jajce.

1437—1439. Bosna postade vazalnom zemljom Turske, a bosanski kralj postade podanik sultanu, te mu godimice plaćaše 25.000 dukata.

1439—1454. Himmeti-zade Nusuh-beg (bosanski namjestnik 2.).

1440—1553. Sjedište bosanskih namjestnika (od 2. do 29.) u *Sarajevu*.

— Murat poveljom dozvoli trgovanje u Bosni, Dubrovniku, Srbiji, Bugarskoj i Albaniji.

1442. Kralj Varnenčik razbio je Turke u humskoj dolini i zatim je sklopio s njima mir.

1443. Umro je kralj Tvrtko III. — Započeo je vladati Skender-beg (Kastriotić) u Albaniji.

1443—1461. Kraljevao je Toma Kristić (sin Pavla).

— Turci sagradiše džamiju u ćemerlinovoj ulici u Sarajevu.

1444—1445. Rafael Herceg, XXII. biskup, podpisao je ratnu ispravu protiv Turaka.

1444. Skender-beg (Kastriotić-Epirac) s 14.000. (7000 konjanika, a 7000 pješaka) potuče Alibeg-pašu s 40.000 konjanika; — Skender-beg kao saveznik Varnenčikov pošao mu je u boj k Varni, no saleti ga Amuratov saveznik despot Gjorgje Branković i zaustavi. — Za to bosanski plemići despotove kotare porobiše (Klaić u svojoj povjesti tvrdi, da je g. 1448. Hunjad despotove kotare poharao). — U vojnama Skender-beg svojom rukom posječe 3000 Turaka, a preko 100.000 turske vojske razbije — Skender-beg bio je silan plemić (kao što i Hunjad), — umre dne 17. januara g. 1466.

1444. Kardinal Ivan Karvajal pokrstio je kralja Kristića posredovanjem blaženoga Jakoba i Marka.

1445. Turci su ubili Stjepana, sina Tome Ostoje.

1449. Ugri i bosanski kralj sklopiše savez protiv Turaka.

1454—1463. Gazi Isabeg ibni Ishak-beg 3ći.

1455—1456. Filip, XXIII. biskup.

1456. Turci i kralj Tomo sklopiše mir.

1457—1459. Pavao, XXIV.

biskup, poslije njega bijaše u vrijeme propasti kraljestva biskupska stolica prazna. — Spominju se znamenitiji Herceg-bosanski knezovi: *Alapović* Bosnjanin; — *Babić* od Midenog Barda i Zagorja; — Bargelić od Podumja; — Biloževič od Mostara; — Bišaglić od Duvna; — Bjelavić od Duvna; — Bogašinović od Popova; — Bogospanković Bosnjanin; — Bogoštinović od Blagaja; — Branilović od Risva; — Burnazović Imotski; — *Chioric* (Čiorić) od Tvelle; — Cnezović (Knezović od Hercegovine; — Copchic (Kopčić) od Rame; — Cositerović (Kositerović) od Livna; — Cragunić (Kragunić) od Hercegovine; — *Hrabrenović* od Banjaluke; — *Ilinić* od Mostara; — *Jancometović* od Sutiske; — Jelić od Mostara; — Janošaglić od Mostara; — *Keglević* od Bužima i Jajca; — *Lubković* od Foče i Hercegovine; — *Maravčić* od Livna; — Margnavčević od Hercegovine; — Masnović od Livna; — Morović od Zvornika; — *Neorić* od Mučila; — *Oblačić* od Lazarića; — Omučević od Olova; — Orlović od Bročna; — *Pasovčić* od Neretve; — Pokraičić od Travnika; — Predoević od Pristogla; — Prelašević Bosnjanin; — *Radjelović* od Fojnice; — Režić od Bobovca; — Rupčić od Dubrave = Crnivrh; — *Senčević* od Mileševa; — Sitničić od Kosova-polja; — Sladojević od Imotskog; Sokolović od Sarajeva; — Svimirović od Neretve; — *Tešević* od Mostara; — Tolenović = Tomanović Hercegovac; — *Vilić* od Gornjo-Vakupa; — Voinović = Nakić od Užice; — Vojković od Trebinja; — *Zoranović* od Sarajeva; — Zvizdoević od Konjice; — *Žantić* od Neretve; — Žarković od Žablja; — Žarnović od Žablja; — Ždralović od Sutiske; — Želković Hercegovac; — Žimraković od Žablja; — Županović od Županca.

1459 Bosanski kralj Stjepan (zet srpskog kralja Lazara) izdade Turcima Smederevo. — Od to doba je nestalo despotovine, a Srbija je postala turskim pašalukom. — Kralj Stjepan prisili 3000 manika da se pokrste, a ostali da ostave Bosnu.

1461. Kristić i Mehmed pobrate se na dvoru u Jajcu i stupe u tajno prijateljstvo protiv katolika, za to sin mu Stjepan i stric mu Radivoj, Kristića kod grada Belaja ubiše, te si podijeliše kraljevstvo.

1461—1535. Bilo je *sjedište biskupije bosanske* u Otočcu.

1461—1463. Kraljevao je Stjepan Kristić, sin Tomaša, koji dade (g. 1461.) poveljom knezu Radivoju Mlet i Ston.

1461—1832. Zvornik imao je svoje posebne sanžakbege.

1462. Turci iz Bosne mnoge sužnje sobom odvedoše, no kralj Matijaš ipak obrani grad Jajce, kojega predade Markomiru Brankoviću.

1463. Matijaš pobijedi Turke i predade grad Jajce banu Nikoli Iločkomu, a Zvornik i Srebrenik predade Emeriku Zapolji. — Ali beg podigne tvrdju Šabac.

1463—1466. Minetbeg-zade Mehmed-beg 4ti.

1464. Stjepan Tomašević Kristić pisao se kralj *Raške, Srbije, Bosne, Ilirije, Primorja, Dalmacije i Krbave;* vladao je uz svoje velmože, a ovi jesu: Radivoj Jablanović Neretvanin, ban Jajca; — Stjepan Stanić, vojvoda Primorja; — Petar Kovačić, vojvoda Pounga; — Vladislav Vukčić, vojvoda Raške; — Dean Altomanović, vojvoda Srbije; — Mončilo Tomanović ban Usore; — Vuk Grebljanović, srpski župan Livna; — Radivoj knez Vladimirović Mostarac, sveznadar; — Pavao Cubretić, vojvoda Zvornika; — Markomir Branković Jajački, vojvoda u Podvinju i Vuksa Veselić u Novigradu. — Sultan Mehmet (Mahomet) posječe 11.000 bosanskih junaka pod gradom Jajcem — zauze kraljevstvo i pošljednjega bosanskoga kralja dade derati na mijehe; — Katarina (Tomaševa udovica) postade kaludjerka u Rimu, u kom umre g. 1447.) — Sina joj Sigismunda i kćer Katarinu odvedoše u Carigrad; — (Smičiklas, Klaić i Vala u svojoj povjesti

tvrde, da je to bilo g. 1463.) — Ovime je izumrla kuća Kotromanovića, koja je 454 godine vladala u Herceg-Bosni. — Mehmed zarobi 100.000 bosanskog naroda obojeg spola, a 30.000 mladića učini janjičarima (Hadži Begtaš); — zauze Hercegovinu, zapali bosanske knjižnice i ostale stare važne kraljevske uspomene; — podijelio je *samo* herceg-bosanskim velmožam nasljedni plemićki naslov *beg.* — Od to doba Turci imadu svoju redovitu vojsku.

1466 — 1469. Mihael - oglu Skender-beg 5ti po smrti Kastriotića zauze veći dio Albanije.

1468. Hamza-beg porobi Slankamen, a g. 1469. imenovan je prvim namjestnikom u Hercegovini.

1469—1477. Abdulhaj-zade Ajas beg 6ti.

1469—1763. *Turci vladahu u Hercegovini,* te upravljahu u njoj posebni turski namjestnici, a Ezebeg paša sa 20.000 zauze Skadar na Bojani.

1470. Spominje se bosanski ban Blaž Magjar.

1475. Višegrad se pridruži Venečanima; — Kralj Matijaš je oteo kod Save tvrdju Šabac, te je Ali-bega i Skender-bega potukao.

1477 — 1483. Mihael - oglu Skenderbeg 7mi.

1479. Turci oplijeniše Štajersku i odvedoše 30.000 sužanja u *Vacvar* (Bosnu).

1480—1486. Matija, XXV. biskup.

1480. Kralj Matijaš dopre sve do grada Vrhbosne. Turke posječe i otme sužnje.

1482. Podvrgnuta je Hercegovina Turskoj vlasti.

1483—1485. Davud-beg 8mi provali s 15.000 bosanskih konjanika u Primorje, Hrvatsku, Kranjsku, Štajersku, oplijeni zemlju sve do Gradca, pa se povrati s ogromnim plijenom. — Plijen se prosudjiva polag ratnih zakona.

1485—1488. Gazi Isabeg-zade Gazi Mehmed-beg 9ti.

1488—1490. Sinan-beg 10ti.

1490—1493. Luka, XXVI. biskup. — God. 1491. ban Derenčin i Bernard Frankapan, hametom potuku Turke kod grada Jajca i zarobe 1500 Turaka.

1490—1493. Jakub-beg 11ti zauzeo je Krbavsko, a popalio udbinsko polje i organizirao bosansku vojsku, kojom je potukao Hrvate i zarobio bana Mirka Derenčina.

1493—1495. Jahja beg 12ti.

1493—1501. Gavro Polgar, XXVII. biskup.

1495—1498. Firuz-beg 13ti.

1498 —1506. Mihael - oglu Skender paša 14ti provali u venetski posjed i razori po Istri više gradova i palanaka, na povratku nanese štetu Kninu i Ostrovici, pa se povrati s velikim plijenom u Bosnu.

1499. Ban Franjo Berislavić u Jajcu.

1500. Ban Ivan Korvin pobijedi Turke kod grada Jajca.

1502. Ban Baltazar Batthyány u Jajcu.

1502—1516. Mihalj Kesserö, XXVIII. biskup.

1503. Ban Korvin kod grada Jajca pobijedi 4000 Turaka, te im otme svu bojnu spravu, nu i svojih 1000 junaka izgubi. — Prvi se put spominje grad *Travnik,*

1505. Ban Juraj Kanižaj i Ivan Bubek u Jajcu.

1506—1512. Gazi Husrev-beg 15ti bio je od bana Berislavića potučen na ušću Une u Savu.

1512—1513. Hadin Sinan-beg 16ti.

1512. Turci oteše od Juraja Blagajića grad Blagaj kod rijeke Sane.

1513—1514. Janus-beg 17ti položi svoju čast, te ode u Carigrad. — Ban Petar Berislavić na dubičkom polju pobije 2000 Turaka.

1514. *Assiski sabor* male braće sv. Franje podijeli vilajet (provinciju) na *Bosnu srebreničku i Bosnu hrvatsku.*

1515 —1516. Mustafa - paša Skenderpašić 18ti.

1516 — 1517. Omerbeg - zade Hasan-beg 19ti. — Donat, XXIX. biskup; — Bernard Gentillo, XXX. biskup.

1516—1526. Juraj de Palina, XXXI. biskup, poginuo je sa svojim kraljem Ljudevitom u turskom ratu na Mohačkom polju g. 1526.

1517—1518. Mihael-oglu Mehmed-beg 20ti. — Hadži Mustaj-beg pobijedi Ugre u Zvorniku, gdje i sam pogine.

1518—1520. Jahja paša-zade Gazi Bali-beg 21vi.

— Ban Berislavić pobijedi Turke kod grada Jajca, no sam padne kod Korenice g. 1520.
1520—1526. Ban Petar Keglević više puta pobije Turke u gradu Jajcu.
1521—1542. Ferhadbeg-zade Gazi Husrev-beg 22gi.
— Turci su oteli grad Ostrovicu i Peč.
1522. Surim paša sa 2000 konjanika i 5000 pješaka opkoli Krupu na Uni i zauze tvrdju Knin.
1524. Turci zapališe fojnički samostan.
1525. Kralj Ljudevit posla Krstu Frankapana, te ovaj razbi Turke u gradu Jajcu.
1526—1563. Fra Blaž i fra Skorjević, biskupski upravitelji.
1527. Mala braća sv. Franje pobjegoše pred Turcima u slovensku Goricu, gdje im Petar Silay (Selul) susjedgradski sagradi crkvu i samostan. — Banjalučki kapitan Andrija Radović pobjegne prije, nego li je Huzrev beg zauzeo Banjaluku.
1528. Turci oteše grad Jajce i sve na-nj spadajuće gradove izmedju Vrbasa i Une, Liku i Krbavu.
1537. Turci potuku vojsku Petra Kružića i otmu grad Klis; g. 1538. Španjolci oteše Novi u Hercegovini.
1538—1820. *Kliškim sandžagbeglukom* upravljahu *posebni namjestnici.*
1539. Turci oteše kotar hercegovački, a morska oluja kod Albanije uništi 20.000 turske vojske i 50 brodova.
1540. Huzrem-beg porobi imanje Zrinjskoga, a kliški Murat-beg porobi Dubovac i kod Kupe Steničak.
1542—1546. Ulama-beg 23ći.
— g. 1543. Ulama-paša ote Stupnicu, Čavu, Belu-Stenu na lijevoj obali Une.
1544. Ulama i Malkoč-beg osvojiše Liku, i ona bude pripojena Bosni.
1546—1547. Sofi Ali-beg 24ti Podrinjanin.
1548—1550. Mehmed - han 25ti.
— Malkoč-beg i drugi begovi razbiše Topusko, Steničak i Perašicu. — Umro je Stjepan Blagajski.
1550—1551. Hadim Ali-beg 26ti poslije bude premješten u Budim.
1551. Sofi Mehmed-beg 27mi premješten u Arad.
1551 - 1553. Hadim Ali-paša 28mi.

1553—1554. Osman-beg Malkoč - Dugalić 29ti. 1553. Malkoč porobi Križić, Mutnicu i Jarak u Kostajnici, osvoji Bunić, Krbavu i Perušić.
1553—1558. *Bosanski namjestnici* (od 30—40) *stolovahu u Travniku.*
1554. Kara Osman-han Karamustafapašić 30ti.
1555—1557. Kara Mustafabeg Sokolović 31vi.
1557—1561. Hamza-beg Biharović 32gi.
1560. Knez Vladislav podpiše vojne zakone protiv Turaka.
1561. Hasan-beg Sokolović 33ći.
1562. Nikola Zrinjski razbio je Oroslan-bega od Požege.
1562—1564. Sinan-beg Bajramagić 34ti uredio je granice izmedju Bosne i Venecije (od Une do Jadranskoga mora).
1563. Turci su ubili kneza fra Daniela, XXXII. biskupa, koji bi u Glibuškom manastiru pokopan.
1564—1566. Mustafa-beg Sokolović 35ti.
1565. Ban Erdödy razbije Mustafu sa 26.000 Turaka.
1566—1574. Mehmed-beg Sokolović 36ti zauzeo je Sziget i druga mjesta.
1573. Fra Ante Matković, XXXIII. biskup.
1574—1633. Nikola Ugrinović XXXIV. biskup, Franjo Baličević, XXXV. biskup.
1574—1584. Ferhad-beg Sokolović 37mi i prvi paša u beglerbegluku. — G. 1575. zauzeo je Cazin, Zrinj, Bužim i trg kod Radonje, te sagradio džamiju Ferhadiju u Banjojluci.
1582. Turci i Austrija sklopiše mir.
1583. Bosna je postala *beglerbegluk.*
1584. Juraj Zrinjski potukao je bosanskoga Skender bega.
1584—1586. Kara Ali-paša Kalauz 38mi.
1586—1588. Šehsuvar-paša 39ti.
1586. Hrvati potukoše brata bosanskoga paše, sina Mehmed paše, velikog vezira, a zeta cara Szelima II. i glavu mu predadu glavaru Ernestu u Beč.
1588—1639. Bosanski namjestnici (od 41—89) stolovahu u *Banjojluci.*
— Ferhat-paša Sokolović 40ti.
1589. Halil-paša 41vi.

1590. Sofi Mehmed-paša 42^{gi}.

1591. Haszan paša Predojević $43^{ći}$ brat Szinan-bega, provali sa 7000 junaka u Hrvatsku, u selo Kuštarovec i Tahijev dvor Božjakovinu, Rakovec, Vrbovec, sv. Helenu i druga sela kod Zagreba, te zarobi 400 katolika; u to se zaletiše Krajišnici i oteše Turćima sve sužnje, ulove 72 Turčina i 22 zastave, a otete puške radi zla vremena baciše u berek; — 1592. Haszan zauze Hrastovicu, Petrinju, Turopolje, Kupski brijeg i grad Bihać; — 1593. Haszan, poslije izgubljene bitke kod grada Siska, utopi se u Savi.

1593. Ajaspaša-zade Mustafa paša 44^{ti}.

1594. Mihalidži Ahmed-paša 45^{ti}; — Husejin paša Bajramagić 46^{ti}.

1595. Smajil-paša 47^{mi}. — Ajardi Ahmet-paša 48^{mi}.

1596. Hrvati razbiše u Kostajnici Arpad-pašu; — Hafiz Ahmed-paša 49^{ti} opsjedao je Belgrad; — Hodaverdi (Hodadât) paša 50^{ti} bio je svrgnut sa časti; Idris paša 51^{vi} sudjelovao je kod osvojenja Tata i Gjura.

1597. Gazi Hasan-paša Tiro 52^{gi} sudjelovao je kod osvojenja Temešvara, a preko zime boravio u Stolnom Beogradu. — Namjestnik kliški podpisivao se *Amet Memedich kadja Kliski.* — Venečki dužd Francisko Molino dade poklisaru knezu Matiču od *Ramme iz Varvare* kabanicu, zlatan prsten i dukat.

1598. Ahmet-paša Dugalić $53^{ći}$.

1599. Derviš-paša Bajezidagić 54^{ti} sudjelovao je kod opsjedanja Mohača i čuvao Belgrad.

1600. Sofi Sinan-paša 55^{ti}.

1601. Tatar Mehmet-paša 56^{ti} sudjelovao je kod obrane Kaniže; — Derviš-paša Bajezidagić 57^{mi}.

1602—1604. Dželali Hasan-paša 58^{mi} počinio je mnogo okrutnosti i premješten bi u Temešvar.

1604. Ahmet-paša Dugalić 59^{ti} sudjelovao je kod osvajanja Višegrada na Dunavu.

1605. Hudin Husrev-paša 60^{ti}.

1606—1626 Turska i Austrija sklopiše mir.

1606—1608. Gjurdži Mehmet-paša 61^{vi}.

1608. Sofi Sinan-paša 62^{gi}. — Mustafa-paša Olovčić $63^{ći}$ suzbio je Španjolce.

1609. Ibrahim-han Sokolović 64^{ti}.

1610 — 1612. Mustafa - paša Olovčić 65^{ti}.

1612. Karakaš Mehmed-paša 66^{ti}.

1613—1615. Skender-paša Pečujlija 67^{mi}.

1615 Abdul-Baki paša 68^{mi}.

1616. Skender-paša Pečujlija 69^{ti} sudjelovao je u Besarabiji (Ruskoj) i ugušio ustanak.

1617 — 1619. Mustafa - paša Olovčić 70^{ti}.

1619. Ibrahim-han Sokolović 71^{vi} ratovao je protiv Konstantina u Rumunjskoj.

1620. Mehmet-paša Sikirić 72^{gi}. — Bajram-paša $73^{ći}$. — U to doba dobiše Dubrovčani dozvolu, da po turskom carstvu slobodno trguju; — Senjani su ubili kneza Šimuna.

1621. Sarhoš Ibrahim-paša Memibegović 74^{ti} popljačka Štajersku i povrati se sa plijenom u Ugarsku.

1622. Bajram-paša 75^{ti}.

1623 — 1626. Murteda-paša Novošeherljanin 76^{ti} utvrdi Bihać, Tržac, Cazin, Bužim, Stijenu, Kostajnicu, Kraljevo, Liku i Vranje, te sagradi džamije Cernik i Herceg-Novi.

1626. Gazi Mustafa-paša 77^{mi}.

1627. Arnaut-oglu Ali-paša 78^{mi}. — Bećir-paša 79^{ti}.

1628. Abaza - Mehmed-paša 80^{ti}.

1629. Murat-paša 81^{vi}.

1630 Kralj Matijaš, dade poveljom Gjuri Ivanoviću grad Niš i druga mjesta.

1630. Mehmed paša Popović 82^{gi}.

1631. Karajazidži Hasan-paša $83^{ći}$.

1632. Arnaut Mustafa paša 84^{ti}.

1633. Karajazidži Hasan-paša 85^{ti}.

1634. Sulejman paša Mostarac 86^{ti}.

1634—1637. Ivan Tomko Mrnavić Šibenčanin, XXXVI. biskup.

1635—1636. Salih-paša Mostarac 87^{mi} ratovao je protiv Rakocija u Erdelju.

1636. Uveden je porez na kuću.

1637—1638. Salahdar Mehmed-paša Vučo 88^{mi}. U to

doba vojevali su Herceg-Bošnjaci u Bagdadu, te ih je mnogo izginulo.

1637—1644. Fra Tomo Mrnarić, XXXVII. biskup.

1639. Šahin-paša 89ti prenio je *vezirsku stolicu iz Banjaluke u Travnik.*

1640. Mehmed-paša Olovčić 90ti.

1641—1643. Deli Hasan-paša 91vi.

1644. Vojnik Ahmed-paša 92gi bio u okovima otpremljen u Carigrad. — Ali-paša Varvar Prozorac 93ći.

1644—1669. Marijan Marovčić, XXXVIII. biskup.

1645. Šahindži Omer-paša 94ti.

1646. Ibrahim-paša Gabeljak 95ti zauzeo je Novigrad i Biograd u Dalmaciji.

1647. Mustafa-paša Tekelija 96ti bio je u Zadru i Šibeniku potučen. — Knez Ivan (Šimunović) dobi privilegij.

1648. Omer paša-zade Derviš Mehmed paša 97mi. — Hasan-paša Memibegović 98mi.

1650. Turci potukoše hrvatskog kapitana Ivana Wajkard-Fetera iz Ivanića sa stotinu vojnika pod Dubicom; — Mustafa-paša-zade Mehmed paša 99ti — Fadil-paša Maglajac 100ti.

1651. Jadigjar Mustafa-paša 101vi; — Fadil-paša Maglajac 102gi.

1652. Sijavuš-paša 103ći dovede sobom 3000 janjičara.

1652—1654. Fadil-paša Maglajac 104ti razbije Venečane u Kninu.

1654. Dellać Mustafa-paša 105ti.

1 55. Ermeni Sulejman-paša 106ti.

1656. Turci započeše robiti od Požege, Dubice, Kostajnice, pa sve do Krbave; a Juraj knez Tržački ih razbije i ulovi Huztain bega, Sahim bega Horsovića dva Badnjevića, 21 agu uz mnoge vrjednije Turke. Ubio je Muhamed bega Beziragića, a dotle je jedva Ibrahim pobjegao; — Fadil-paša Maglajac 107mi premješten u Rumeliju.

1656—1657. Ahmed-paša Sejidija (Sajdi) 108mi.

1657. Sajdi Ahmed-paša bi sa 600 Turaka pod Brlogom od Senjskih 100 konjanika i 200 pješaka razbijen.

1658. Melik Ahmed-paša 109ti.

1659. Serdar Ali-paša 110ti. — Sajdi Ahmed-paša uz veliki gubitak s katolicima se potuče kod grada Varna u Bugarskoj i god. 1660. u Ugarskoj.

1661. Kučuk-paša potukao je Ivana Remenja kod Požuna, nu padne i paša.

1663. Ali-paša Cengić 111ti (Smajil paša) pošao je popaliti Brlog i druga zla počiniti, ali ga senjski glavar Petar Zrinjski s malom vojskom na Jurjevim stijenama razbije, gdje je palo mnogo viteških Turaka, a u sužanjstvo pao brat Baži-beg i vrli starac Aga Jačarski (= Aga janjičara) i mnogi drugi viteški Turci.

1664. Arnaut Mustafa-paša 112ti osvojio je Zrinj; — Muharem paša 113ti umre na Glasincu.

1665. Sohrab Mehmed-paša 114ti pobijedi Venečane i poruši im Imotsko.

1566. Ćose Ali-paša 115ti.

1667. Ibrahim-paša Tešnjak 116ti sklopi mir s Venečanima

1669. Mufetiš Mehmed paša 117ti uredi granicu iz medju Bosne i Dalmacije.

1669—1702. Nikola Ogramić, XXXIX. biskup.

1671. Mahmud-paša Maglajac 118ti šurovao je sa Zrinjskim i Frankapanom; — Džanpolad-zade Husejin paša 119ti.

1672. Kodža Ibrahim-paša 120ti. — Hisardžikli Kemankeš Sulejman paša 121vi ratovao je u Besarabiji protiv Kozaka.

1673—1676. Kara Mehmed-paša 122gi odlikovao se kod zauzeća Omâna u Arabiji.

1676. Hadži Bećir-paša 123ći vojevao je u Rusiji. — U to doba je živio bosanski knez Zoranović (= Kačić) Sarajevac.

1677. Mostarci potuku prvi put 20.000, a drugi put 30.000 turske vojske. — Defterdar Ahmed-paša 124ti.

1678. Kodža Ibrahim.paša 125ti bio je smaknut u Janoku (Gjuru); — Kodža Halil-paša 126ti odveo je spahije u Poljsku, te su svi poginuli kod Hoćima; u isto vrijeme ratovalo se u Mostaru.

1679—1681. Defterdar Ah-

med-paša 127mi bio je smaknut pod Bečem.

1681. Abdurrahman - paša 128mi dao je mnoge Bošnjake posjeći i mnoge zarobiti.

1682. Hizr-paša 129ti sudjelovao je kod spremanja vojne na Beč.

1683. Herceg-bosanska vojska iz Döblinga jurišala je na bečku tvrdju, ali bi razbita; zatim je i Hizr paša kod Ostrogona pao; — Osman paša-zade Ahmed paša 130ti ugušio je bunu u Bosni i vojevao u Ugarskoj.

1684. Osman-paša Hercegovac 131vi ratovao je proti Erdödyu u Dubici. — Funduk Ahmed-paša 132gi potuče Venečane u Sinju. — Knez P. Anton Vladimirović, dobi ime Gabeg-lian i postade bosanski provincijal.

1685. Sijavuš-paša Abaza 133ći vojevao je bez uspjeha u Budimu. — Norina i Gabele.

1686. Mehmed-paša Atlagić 134ti vojevao je protiv Venečana.

1687. Topal Gazi-Husejin-paša 135ti vojevao je bez uspjeha u Bukeži; — Jegen Osman paša 136ti bio je okrutan, te je pljačkao oko Dunava; — Topal Gazi Husejin-paša 137mi zauzeo je više gradova i probudio u vojsci stari ponos.

1688. Kada je ban Nikola Erdödy kod Zvornika 5000 Turaka potukao i oteo im Brod na Savi, Dubicu i Gradišku, tada je herceg Emanuel oplijenio Turke u Banjaluci, pa se sa velikim plijenom povratio u Hrvatsku.

1689. Mehmed-aga s Turcima kraj mlinova pod Dubicom pregazi Unu, posječe 10 ljudi, a 50 ih zarobi.

1690. Bujuk Džafer - paša 138mi pobijedi generala Perčinliju iz Dolnje Tuzle, a zatim bi od bana Batthyánia na Krajini potučen.

1692. Mehmed-paša Korča 139ti opsjedao je bez uspjeha Gabelu.

1693. Turci posjeku Fra Grgu Jakšića u Srijemu.

1694. Girli Hasan-paša razbije 12.000 vojske pod vodstvom Letraša, Jankovića i Vučkovića u Bosni.

1696. Herceg Eugen s konjaničtvom iz Broda na-

vali do Sarajeva, nu radi premalena prostora i zime povrati se u Brod. (Turski povjestnici tvrde, da se tvrdja nije mogla zauzeti, no da ju je Eugen zapalio i odveo 40.000 kršćana).

1697. Sari Mehmed-paša Osječanin 140ti; — Daltaban Mustafa-paša 141vi opsjedne razne pogranične utvrde.

1698. Defterdan Ćose Halil-paša 142gi. — Ahmet-paša nadvlada Venečane u Hercegovini; — Turci i katolici (Austrija) sklopiše mir u Zirmi kod Karlovca, na koji su došli poslanici cara Leopolda XLVIII. grofovi Ottini i Sclick, a od strane sultana (Mustaffe) Mehmed-effendi i Aleksandar Maurokordatos, rodom Grk, a od poljskoga kralja Musković, Englezi, Venečani i Batawinci. — Granica Bosne bi opredijeljena Savom i Unom, a Hercegovine kaštel Novi, Risan, Perast, Kotor i Budva.

1699. Dne 26. januara car Leopold i sultan Mustaffa potpisaše mir.

1700. Fra Simun Vladimirović, bio je parok u Sarajevu.

1702. Sejfullah paša 143ći.

1702—1716. Gjuro Patačić de Zajezda, XL. biskup.

1703. Dogramadži Mehmed-paša 144ti. — Elči Hadži Ibrahim-paša 145ti.

1705. Sirke (Serke) Osman-paša 146ti

1708. Mustafa-paša Sokolović 147mi.

1709. Sefer-paša Maglajac 148mi — Karrajilan Ali-paša 149ti na rijeci Prutu opkoli Ruse, koji po Hasan alaj-begu (pukovniku) najave predaju.

1711. Crnogorci razbiše kod careva Laza Sari Ahmed-pašu Osječanina 150toga

1712. Arnaut Ali-paša 151vi.

1713. Mehmedi Numan-paša Ćuprilić 152gi dvije tisuće Crnogoraca razbije, a 3000 zarobi i sagradi tvrdju u Banjojluci.

1714. Sari Mustafa-paša Mostarac 153ći vojevao je u Dalmaciji, te Venečane oplijenio.

1715. Uzun Hadži Jusuf-paša 154ti vojevao je protiv Venečana i haračio po Bosni. — Kabakulak Ibrahim paša 155ti. — Kara Mustafa paša 156ti

1716. Mehmedi Numan paša

Ćuprilić 157^{mi} vojevao je protiv Venečana.

1716—1749. Petar Bakić de Lach, XLI. biskup.

1717. Deftermini Osman-paša 158^{mi} protjerao je preko Save generala Petraša, kad je ovaj osvojio Bosanski Brod, Drventu i Doboj za kralja Karola.

1718. Turci i Venečani sklopiše ugovor, po kome Trebinje, Popovo i Učim pripadoše Hercegovini.

1719—1720. Topal Osman paša 159^{ti} ukine porez (bedeli nezl).

1720. Muhsin-zade Abdullah paša 160^{ti}. 1725. Muhsin pobije se sa Crnogorcima.

1721. – Osman paša Trebinjić sagradio je tvrdju u Ljubinju.

1722. Ukinut je u turskoj vojsci naziv sejmen (stražar).

1727. Topal Osman paša 161^{vi}. — Gazi Ahmed paša Rustempašić 162^{gi} vojevao je sa 10.000 Herceg-Bošnjaka u Perziji, nu samo ih se 500 povratilo.

1730. Topal Osman paša $163^{ći}$. — Sirke Osman paša 164^{ti}.

1731. Hadži Ibrahim paša 165^{ti} pobijedio s Bošnjacima 30.000 Austrijanaca.

1732. Muhsin-zade Abdullah paša 166^{ti}.

1735. Bećir-paša Čengić sa 20.930 Herceg - Bošnjaka pošao je u Rusiju čuvati granicu, nu kod pada Ozije pogibe i vojska mu bude razbijena.

1736—1740. Janibi Ali-paša 167^{mi} (Hećim-ogli Gazi Ali-paša) pohara Liku, Udbinu i sve do Kotora, te njegov muselim (zamjenik) Mahmud-paša Alipašić razbije više hrvatskih četa i povrati se sa bogatim plijenom u Bosnu.

1737. Ratni proglas cara Karla VI. na bosansko pučanstvo i Hildburghausena popratno pismo, jest *ćirilica*, te se nalazi u hrvatskom zemaljskom arkivu. — Ban Eszterházy s hrvatskom vojskom provali u Bosnu, pa se povrati preko Bužima, dok je s druge strane navalio herceg Josip Fridrik Hildburghausen, nu radi nesreće kod Banjaluke, pošto bi carska vojska kod Radojca pobita, uzmaknu natrag u Hrvatsku.

1738. Bile su borbe s Crnogorcima.

1739. Janibi iz Velikog Belgrada povratio se u Bosnu, napisao u Arapskom jeziku povjest *Tebširul-guzzat*, a Turci ga zvahu ebul-megazi = otac pobjeda.

1740. Dne 18. ožujka bio je Corsiz grof Ulfeld, a dne 23. srpnja Janibi kao poslanik u Carigradu. — *Od to doba presta vojni zveket, i zato čitavi niz bosanskih namjestnika za vojnu povjest nema više vrijednosti.*

1740. Muhsin-zade Abdullah paša 168^{mi} namjestnik, uredio je granice izmedju Herceg-Bosne u današnjem opsegu.

1741. Ajvaz Gazi Mehmed-paša 169^{ti}

1742. Gjumrukči Jegen Mehmed-paša 170^{ti}.

1744. Hećim-ogli Gazi Ali-paša 171^{vi}.

1745. Bostandži Sulejman paša 172^{gi}.

1746. Hećim-ogli Gazi Ali-paša $173^{ći}$.

1747. Muhsin-zade Abdullah paša 174^{ti}.

1748. Kodža Hadži Bećir-paša 175^{ti}.

1749—1751. Franjo Thauzy, XLII. biskup; zatim je postao LXIII, zagrebačkim biskupom.

1750. Sejjidi Abdullah paša 176^{ti}.

1751. Šerif Halil paša 177^{mi}. — Ahmed paša Ćuprilić 178^{mi}.

1752. Mehmed paša Kukavica 179^{ti}.

1752 — 1773. Josip Čolnić, XLIII. biskup, ujedno veliki župan u Požegi.

1755—1756. Sopasalan Ćamil paša 180^{ti}.

1757. Mehmed - paša Kukavica 181^{vi}.

1760 — 1762. Muhsin - zade Mehmed paša 182^{gi}.

1762—1765. Harala je kuga. — Sultan fermanov Hercegovinu pripoji Bosni, te povjeri upravu Mehmed-paši.

1763 — 1832. *Hercegovina i Bosna* imadu zajedničkog namjestnika. — Maldovan Ali-paša $183^{ći}$.

1764. Kapudan Mehmed-paša 184^{ti}.

1765. Ahmedi Seid-paša Ćuprilić 185^{ti}.

1766. Danedži Silahdar Mehmed-paša 186^{ti}.

1770. Muhsin-zade Mehmed paša 187^{mi}.

1772. Topal-oglu Gazi Osman paša 188^{mi}.
1773. Dagistanli Ali-paša 189^{ti}.
1773—1805. Mato Krtica, XLIV. biskup. Za njega bude biskupija bosanska i srijemska ujedinjena.
1774. Ajvaz-zade Hadži Halil paša 190^{ti}.
1775. Danedži Silahdar Mehmed-paša 191^{vi} popravi tvrdjave u Sarajevu, Derventi, Srebrenici, Zvorniku i Staroj Ostrovici.
1777. Dagistanli Ali-paša 192^{gi}.
1778. Danedži Silahdar Mehmed-paša 193^{ći}.
1779. Nišandži Mustafa-paša 194^{ti}.
1780. Abdullah-paša Defterdarović Sarajlija 195^{ti}.
1784. Karahaseći Mehmed-paša 196^{ti}. — Smajil-paša 197^{mi}.
1785. Morali Ahmed-paša 198^{mi}. — Selimi Sirri-paša 199^{ti}.
1787. Egribuzli Bećir-paša 200^{ti}.
1788. Arslan Mehmed-paša 201^{vi}. — Dok je knez Lichtenstein zauzeo Šabac, a general Gideon Laudon Dubicu i grad Novi, dotle su Turci oteli Ostrovicu i Gradišku. — Laudon umre 1790.
1789. Nastao je rat protiv Turaka u tvrdji Dubici; — Mehmed-paša Miralem 202^{gi}. — Hadži Salih-paša 203^{ći}.
1790. Jusuf-paša 204^{ti}. — Hadži Salih-paša 205^{ti}.
1791. Turska i Austrija sklopiše mir u Svištovu, pa se Dubica, Novi i Gradiška povrate natrag Bosni.
1792—1796. Husamuddin-paša 206^{ti} izdao je god. 1794. naredbu u pogledu odijela i boja, te uveo fes. Prema tome fes (Fez) nije Islamsko obilježje, jer je fes bio i prije Islama, a kuća mu je u Africi izmedju Gatrona i Gebabo, tamo je fes narodna nošnja. Mladi častnici, što ih šalje osmanska vlada u Berlin na nauke, nose vojničke kape, a turski khedive (podkralj) u Egiptu nosi cilinder, te se u njem klanja u Meki.
1797—1798. Perišan Mustafa-paša 207^{mi}.
1798. Gjurdži Hadži Osman-paša 208^{mi}. — Vanli Mehmed-paša 209^{ti}.
1799. Hadži Hasan-paša 210^{ti}. — Vanli Mehmed-paša 211^{ti}.

1800. Hadži Mehmed-paša 212^{ti}. — Vanli Mehmed-paša 213^{ti}.
1801. Bećir-paša 214^{ti}. — Srpski ustaše robe oko Zvornika.
1802. Gjurdži Hadži Osman-paša 215^{ti}. — Bećir-paša 216^{ti}.
1804. Smajil-paša-zade Mustafa-paša 217^{ti}.
1806. Husrev Mehmed-paša 218^{ti}.
1806—1815. Antun Mandić. XLV. biskup.
1808. Ibrahim Hilmi-paša 219^{ti}.
1812. Darendeli Ali-paša 220^{ti}.
1813. Austrija zaposjedne Klis.
1814. Huršid Ahmed-paša 221^{vi}.
1815. Sulejman-paša Alipašić 222^{gi}.
1816—1830. Emerik Karlo Raffay, XLVI. biskup.
1817. Morali Bećir-paša 223^{ći}.
1818. Derviš Mustafa-paša 224^{ti}. — Mehmedi Rušdi-paša 225^{ti}.
1819. Ali Dželaluddin-paša 226^{ti}.
1820. Kliškim sandžakbeglukom započe upravljati vezirski muselim.
1822. Ornos beg-zade šerif Sirri Selim-paša 227^{mi}.
1825. Hadži Mustafa-paša 228^{mi}.
1826. Abdurrahaman-paša 229^{ti}.
1828. Morali Namik Ali-paša 230^{ti}.
1830—1834. Pavao Matija Sučić, XLVII. biskup.
1831. Vidinli Ibrahim-paša 231^{vi}. — Husejin kapitan Gradaščević 232^{gi}. (Zmaj od Bosne).
1832. *Hercegovina je postala nezavisnom od Bosne,* te s njome upravljahu sultanski (carski) namjestnici; — Kara Mahmudi Hamdi-paša 233^{ći} izposlovao je, te su bosanski ustaše pomilovani. — Ukinut je zvornički sandžakbegluk i podčinjen bosanskome veziru, kojim upravljahu vezirski muselimi.
1833. Davud-paša 234^{ti}.
1835—1849. Josip Kuković, XLVIII. biskup.
1835. Mehmedi Salihi Vedžihi-paša 235^{ti} dokine kapitanije i podijeli Bosnu na musleimluke (predsjedništva).
1840. Samakovli Mehmedi Husrev-paša 236^{ti}.
1843. Muhendis Mehmedi Ćamil-paša 237^{mi}.
1844. Osman Nuri-paša 238^{mi}.

*

1845. Poslanici Mahmud-paša Fidahić i miralaj Hadži Ali-beg, s banom Josipom barunom Jellačićem u Zagrebu uznastojaše, te bje ugušena buna medju Krajinom i Hrvatskom; — Hadži Halili Ćamili-paša 239ti.

1846. Čenkel-zade Mehmedi Tahir paša 240ti.

1848. Dok je trajala buna u Hrvatskoj, dotle su strožije mjere preduzete protiv raje, koju i danas tlače.

1849—1903. Josip Štrossmayer, XLIX. biskup, sagradi veličajnu crkvu u Djakovu (u Hrvatskoj).

1850. Hafiz Mehmed paša 241vi. Nastanio se austrijski konzul pl. Atanacković u Sarajevu.

1851. Hajruddin-paša 242gi

1852. Giridli Velijjuddin paša 243ći.

1853. Huršdi Mehmed-paša 244ti.

1856. Rešdi Mahmed-paša 245ti.

1857. Ćani Mehmed-paša 246ti.

1858. Akif Mehmed-paša 247mi. — Ćani Mehmed-paša 248mi. — Osman Mazhar-paša Sulejmanpašić 249ti.

1860. Topal Šerif Osman-paša 250ti.

1868. Englez Omeri Fevzi-paša 251vi. — Topal Šerif Osman-paša 252gi.

1869. Safvet-paša 253ći.

1871. Akif Mehmed-paša 254ti — Asim Mehmed-paša 255ti. — Omer-paša (Mihalj Latas) pobjegne i umre u Carigradu.

1872. Rašid Mehmed-paša 256ti. — Asim Mustafa-paša 257mi

1873. Akif Mehmed-paša 258mi

1874. Derviš Ibrahim-paša 259ti.

1875. Ahmedi Hamdi-paša 260ti. — Hercegovina podignuta je na vilajet i sasvim odijeljena od Bosne; — Čerkez Reuf-paša 261vi.

1876. Jenjišeherli Ibrahim-paša 262gi. — Bosanski ustaše razbiše Muktar-pašu; — *Rusija* stavila je u *Londonu* prijedlog, da austro-ugarske čete udju u Bosnu, a ruske u Bugarsku.

1877. Hercegovina je postala mutesarifluk ovisan o Bosni; — Manastirli Mehmedi Naziv-paša 263ći.

1878. Uscudarli Ahmedi Mazhar-paša 264ti. Ovaj je pošljedni turski namjestnik.

— Dne 13. srpnja ovlaštena je Austro-ugarska berlinskim kongresom, da zaposjedne i *upravlja* Bosnu i Hercegovinu, za to dne 29. VII. udje 100.000 junaka s generalom Josipom Filipovićem, rodjenim u Gospiću, u Bosnu i pod generalom Jovanovićem u Hercegovinu, a dne 22. VIII udje još daljnih 50.000 junaka, te glavnoga vodju Hadji Loju zarobiše. Od tog doba prestalo tursko pašovanje, koje je trajalo punih 460 godina. — Okupirana zemlja podijeljena je na okružne oblasti, a ove jesu: 1. Banjaluka, 2. Bihać, 3. Mostar, 4. Sarajevo, 5. Travnik i 6. Doljnja Tuzla, te ima tri vjero-izpovijesti: katoličku, pravoslavnu i muhamedansku.

1879. *Monarkija* povjerila je *Würtembergu* upravu okupirane zemlje. — Od to doba za Herceg-Bosnu se nezna, čija će biti: na papiru je još turska, u njoj vlada *Austro-Ugarska*, a njezine stvari spadaju pred *delegacije* i na sabor u Beču ili u Budimpešti. U tom saboru mora biti *pet* hrvatskih a *jedan* dalmatinski zastupnik i bosanski ministar, a pravi joj je gospodar cijela Evropa.

1880. Posjednuta su mjesta Priboj, Prjepolje i Bijelo polje. — Navršilo se 1000 godina, odkako se spominje zemlja Bosna.

1881. Obranbeni zakon podvrgne žitelstvo vojnoj dužnosti.

1882. Bila je buna radi novačenja po generalu Jovanoviću ugušena.

1882—1903. Poglavar zemlje Ivan barun *Appel;* a ministar financijâ je Benjanin Kállay, Nagy de Kálló.

1895. Herceg-Bosna ima 1,591.036 stanovnika sa aktivnim vojničtvom i 51.028 km².

1896. Uvedena je na višoj realci u Sarajevu neobligatna obuka u hrvatskoj i njemačkoj stenografiji po *Magdićevu* prijevodu Gabelsbergerova sustava.

1898. Klis prestade biti tvrdjavom.

1900. Poučavali su 121 učenika u stenografiju (brzopis), profesori Slavko *Rutzner* u Sarajevu, Mijo *Poljak* u Banjojluci i Leo *Jamnicky* u Mostaru.

1901. Naseljenici u Herceg-Bosnu moraju imati po 1200 K. na 18 mjesečno uzdržavanje. — Vlada im dade 12 hektara zemlje uz 10 godišnje rate po 12 K. otplate. Poslije 10 godina isti su naseljenici na iste zakupne nekretnine beztеretno kao vlastnici uknjiženi.

1902. Iz delegacije je za god. 1903. Herceg-Bosne prema kvotnom ključu:

	Uprava	Redoviti izdatci	Redovito pokriće	Izvanredni izdatci
		K	K	K
Proračun.	Centralna . . .	3,537.954	44.000	400
	Nutarnja . . .	17,859.503	2,777.200	802.245
	Financijalna . .	13,805.737	36,103.431	268.476
	Pravosudna . . .	1,753.352	147.170	93.860
	Gradjevna . . .	5,965.736	7,029.000	1,735.040
	Ukupno	42,922.282	46,100.801	2,900.021

U časopisu *Popular Astronomy* priopćuje *Asaph Hall* ovaj čudnovati račun:

$1 \times 9 + 2 = 11$
$12 \times 9 + 3 = 111$
$123 \times 9 + 4 = 1111$
$1234 \times 9 + 5 = 11111$
$12345 \times 9 + 6 = 111111$
$123456 \times 9 + 7 = 1111111$
$1234567 \times 9 + 8 = 11111111$
$12345678 \times 9 + 9 = 111111111$
$1 \times 8 + 1 = 9$
$12 \times 8 + 2 = 98$
$123 \times 8 + 3 = 987$
$1234 \times 8 + 4 = 9876$
$12345 \times 8 + 5 = 98765$
$123456 \times 8 + 6 = 987654$
$1234567 \times 8 + 7 = 9876543$
$12345678 \times 8 + 8 = 98765432$
$123456789 \times 8 + 9 = 987654321$

Red gradova	Hrvatski gradovi	Građanski stanovnici	Površina		Stenograf. učenika
			č. km.	kat. jut.	
I.	Zagreb	57.960	66·4	11·546	99
II.	Osijek	23.018	56·6	9·840	118
III.	Karlovac	16.041	83·5	14·509	66
IV.	Zemun	14.517	55·8	9·706	46
V.	Mitrovica	11 510	48·4	8.408	
VI.	Varaždin	11.494	67·1	11.667	
VII.	Koprivnica	7.074	61·5	10·695	
VIII.	Sisak	6.632	23·0	4·002	10
IX.	Brod	6.539	20·7	3·600	
X.	Karlovci	5.639	48·4	8·415	
XI.	Petrinja	5.020	40·5	7 040	30
XII.	Požega	4.978	24·4	4·246	22
XIII.	Belovar	4.889	87 5	1·471	47
XIV.	Križevci	4.405	38·2	6.639	
XV.	Petrovaradin	3.817	43·2	7.516	
XVI.	Senj	3.177	2·8	497	
XVII.	Bakar	1.867	3·4	591	
Općina	Kostajnica	2.059	15·2	2·646	
	Ivanić	954	0 45	78	
	Bag	690	0·13	23	